

AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI V LJUBLJANI

POROČILA

1

FRANČE KIDRIČ

**KORYTKOVA SMRT
IN OSTALINA**

POROČILO O GRADIVU ZA IZDAJO
KORYTKOVE KORESPONDENCE
IN BIOGRAFIJE

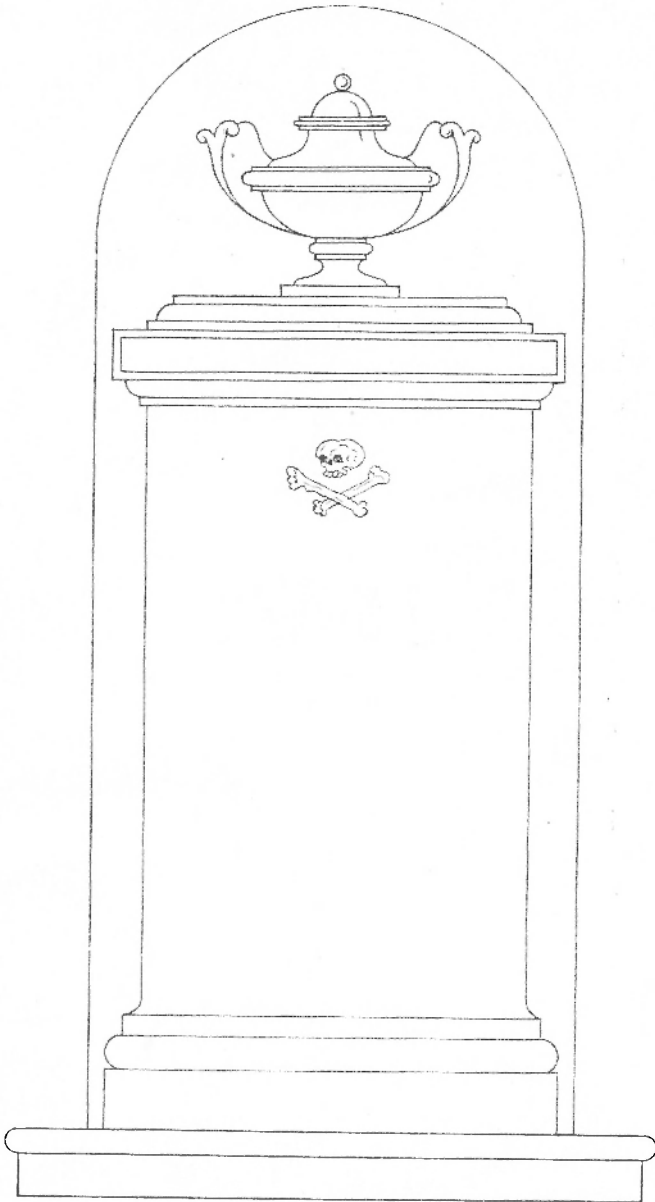
LJUBLJANA

1947

KORYTKOVA SMRT
IN OSTALINA

NAČRT
ZA KORYTKOV NAGROBNI SPOMENIK
GLEJ STRAN 10

AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI V LJUBLJANI

POROČILA

1

FRANCĚ KIDRIČ

KORYTKOVA SMRT
IN OSTALINA

POROČILO O GRADIVU ZA IZDAJO
KORYTKOVE KORESPONDENCE
IN BIOGRAFIJE

LJUBLJANA

1947

SPREJETO NA SEJI
PREZIDIJA AKADEMIJE ZNANOSTI IN UMETNOSTI
V LJUBLJANI, DNE 31. MARCA 1947.

REČU 31 MARS 1947

Emil Korytko, ta delavni in nam danes s svojim pojmovanjem južnega slovanstva tako simpatični Poljak, je v tretjem letu svoje internacije v Ljubljani in v šestindvajsetem letu svojega življenja, ko je ves tičal v pripravah za izdajo slovenskih narodnih pesmi, zbirko slovenskih narodnih noš in spis o kranjski literaturi s portreti njenih vidnih predstavnikov,¹ nevarno zbolel.²

„Ponoči od 27. do 28. dec. (1838) je Korytka silno zbolela glava, nato se ga je lotil kašelj in dobil je vročico; po 18 dneh slabosti se je počutil precej dobro, toda neko noč (v drugi polovici jan. 1839) ga je nepričakovano napadel nenavadno hud kašelj, drugo noč vročica, in sicer že s fantazijami o starših in domu. Vendar se mu je stanje zopet zboljšalo, zdravniki (dr. Schiffer in profesor kirurgije Nathan) ga niso imeli za nevarno slabega, a recidivo so pripisovali okoliščini, da je pojedel štiri jabolka. Potem je dobil v petih dneh mnogo hujšo vročico, a zopet se mu je stanje zboljšalo, toda le neznatno, znova ga je zgrabilo. Vnema zdravnikov in konzilij nista mogla nič pomagati, nekega večera je dobil (zopet) hudo mrzlico... in dne 31. januarja je slabost (mladeniča, ki je 32 dni užival samo juho in zdravila) tako rapidno rasla, da bo trajalo le še štiri in dvajset ur in bolezen se mora preokreniti.“ V resnici so bile bolnikove ure štete. Medtem ko mu je 31. januarja duhovnik prigovarjal, da se spove, ga je zgrabila vročica in po maziljenju s poslednjim oljem je izdahnil istega dne ob 9^h zvečer v rokah Horodynskega, a nedvomno ob navzočnosti Prešernovi.

Medtem ko označa policijsko poročilo bolezen kot „kataralno revmatično mrzlico“, naglašja Horodynski v pismu Korytkovim z dne 16. febr. 1839, da je bil vedno zdrav samo na videz, ker sta

¹ Kidrič. Paberki o Korytku: LZ 1910, 682—8, 745—9.

² Dopolni policijske podatke v monografiji dr. Prijatelja. IMK 1909, 22—4 s podatki v pismih: Boguslava Horodynskega z dne 7. febr. 1839 prijatelju „Augustu“ v sosedstvu Korvtkovih v Galiciji; z dne 16. febr. 1839 Korytkovim staršem: Korytkovega očeta z dne 13. jul. 1839 Horodynskemu; Boguslava Horodynskega bratu Onufriju (o prvih treh pismih prim. v našem tretjem poglavju št. 120, 121, 122. o pismih Onufriju opombo 7).

vplivala hrepenenje po domovini in ljubljansko podnebje slabo na njegove razdražljive živce.

Prešernova zasluga je bila, da se je določil za Korytka na pokopališču pri sv. Krištofu prostor, ki ni bil na vrsti, a je bil dostojen za poudarek Korytkovega literarnega dela in primeren za postavitev spomenika. Prešeren je namreč sam vložil 1. febr. 1839 prošnjo na okrožni urad, v kateri je povedal, da je bil pokojnik njegov prijatelj ter da zaradi njegovih zaslug „za znanstvo sploh, posebej pa še za slovanski narodopis“, tak prostor tudi zasluži.¹ Prostor je bil določen med Vodnikovim in Čopovim grobom.¹

Čeprav se je poleg Korytkovih prijateljev s prerodno miselnostjo tudi vsa ostala ljubljanska družba, pri kateri je bila razredna simpatija za poljskega žlahčiča večja kot respekt pred policijo, za Poljakovo bolezen živo zanimala,² je policija vendarle poskušala oslabiti učinkovitost nekaterih pogrebniških okoljščin. Horodynski je hotel n. pr. izdati zgovoren mrtvaški list, ki sta ga sestavila pač skupno s Prešernom, ter inscenirati po vsej priliki spreved velikega formata. „Toda policija je posegla vmes ter hotela spreved zlobno preprečiti. A Horodynski je šel h guvernerju (Schmidburgu) in tako se je uredilo, kakor je bilo primerno za Korytkov (žlahčički) stan, samo mrtvaški list so napisali (nemški), kakor so sami hoteli,“ prejšnjega pa uničili. Ker je bilo premalo časa, se je moral Horodynski s tem zadovoljiti.“

Spreved se je začel pri 16° mraza dne 2. februarja ob 1/25 popoldne od novega kazinskega poslopja (danes ministrstvo prosvete), kjer sta interniranca Korytko in Horodynski že nad pol leta stanovala. Udeležba je še bolj pričala o upoštevanju pokojnikovega stanu kakor simpatije med boleznijo: odlični meščani z županom Hradeckim na čelu; stanovi, ki so jih po takratnem ljubljanskem običaju predstavljali njihovi lakaji; plemiči in visoki uradniki; zelo mnogo ženstva iz najboljše družbe; licejski dijaki, ki so se javili prostovoljno, da jih je osem nosilo bakle, osem krsto.²

¹ Šolar, Prešerniana: SJ 1940, 187.

² Prim. op. 2 (Horodynski prijatelju 7. febr. 1839 in Korytkovim 16. febr. 1839) in M. Bajuk, Vodnik po ljubljanskih pokopališčih, Lj. 1930, 13 (zapovrstnost: Korytko-Čop-Vodnik priča, da je bil Vodnik, ali vsaj njegov spomenik pač ob zgraditvi skupne grobnice Knezove in Vodnikove družine prestavljen).

³ Glej v našem tretjem poglavju št. 126

Žalostno nalogo, da obvesti o izgubi Korytkove domače v Galiciji, je policija naložila Horodynskemu. Horodynski, ki je menda že 1. februarja pisal o nesreči Emilovem svaku Jozefu Jasinskemu⁶ v Zabłotów in mnogo tudi svojemu bratu Onufriju v двореc Zbydniów pod mestom Rzeszów,⁷ se je menda bal, pisati takoj tudi Korytkovim staršem, pa je pisal dne 7. febr. 1839 prijatelju v bližini Emilovih staršev, ki ga nagovarja s „serum Kochany Auguscie“, in šele 16. februarja Korytkovemu očetu Stanislavu, v двореc Zeżawa pri Zaleszczykih. Prvi očetov odgovor ni ohranjen, pač pa pismo z dne 13. jul. 1839.²

Horodynski je potrdil Stanislavu Korytku prejem 100 gld. konv. vrednosti že v pismu z dne 16. febr. 1839, torej je šlo tu za vzdrževalni prispevek, ki ga je poslal oče še na sinovo ime. Neka navodila glede nagrobnega spomenika, Emilovih dolgov in njegove ljubljanske ostaline je moral dobiti Horodynski od Jasińskega ali Stanislava Korytka že spomladi 1839, zadnje navodilo pa je prejel s pismom Emilovega očeta z dne 13. jul. 1839, kjer se mu naroča: kar more, naj proda ali na dražbi ali privatno, v Galicijo pa pošlje „za spomin očetu in prijateljem“ šest primerkov tiska (narodnih pesmi?), ki ga je Emil zbral, nekoliko primerkov slik (pač portrete Čopa in Vodnika ter slike predice in pastirja, ki jih je Korytko dal litografirati), uro in pa „njegova pisma in beležke“.

Korytko je imel ob smrti, dasi ga je oče vedno in izdatno podpiral, okoli 300 gld. dolga,² pač posledica dejstva, da je moral mnogo posojati Horodynskemu in da so mu povzročali literarni načrti velike stroške. Tej vsoti so se med boleznijo in ob smrti pridružili izdatki za postrežbo, zdravila (zdravniki niso nič računali), pogreb, spomenik itd. Največ je bil dolžan Korytko verjetno Prešernovemu šefu Crobathu, pri katerem je bil do konca na hrani. Morda je poslal Stanislav Korytko po tistih 100 gld. še kako posebno vsoto glede na spomenik in dolgove, drugo pa je moral zbiti Horodynski iz prodaje.

⁶ Prijatelj, Emil Korytko. IMK 1909 23 ima napačno: Laszcynskemu.

⁷ Ilešič. Poljak Boguslav Horodynski pred sto leti obenem z Emilom Korytkom konfiniran v Ljubljani (rokopis iz 1940 v Akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani; obsega tudi genealogijo Horodynskih in Korytkovih s podatki o posestnikih njihovih dvorcev).

Oblika Korytkovega nagrobnika je nastala pač ob intimnem Prešernovem sodelovanju. Emilova prijateljica sta se odločila za nemški in poljski napis. Ali za nemškega prostovoljno ali pod pritiskom, ostane odprto vprašanje. S poljskim je imel veliki poljski patriot menda posebne namene, ako se nanašajo na to plat njegove besede v pismu bratu Onufriju z dne 21. maja 1839: „Emilova rodbina se je pri vsem tem dogodku pokazala zelo plemenita; pokazali so, da so dostojni stanovniki zemlje naših prednikov; ako njih postopanje ne bo tukaj vzor, pa vsaj ne bo pohujšanja v tej deželi, ki je kraj takega pohujšanja, ko pa v njej višji dajejo slabe zglede“.⁷ Avtor nemškemu tekstu je Prešeren.⁸ Če je bil Horodyński v pismu bratu Onufriju z dne 21. maja 1839 točen, so postavili spomenik tisti teden po tem datumu, a stroški zanj so znašali 80 gld. konv. denarja. Risbo s prvotno obliko klasično lepega spomenika je poslal Horodyński Emilovemu očetu.⁹

Označena situacija Korytkovih gmotnih razmer in pa naročila, ki jih je dobil Horodyński po prijateljevi smrti od njegovih domačih, so precej vplivale na usodo njegove literarne ostaline, ki je razpadla na dva dela: tistega, ki je ostal v Ljubljani, in tistega, ki ga je Horodyński odpravil v Galicijo, preden je smel 10. sept. 1839 zapustiti Ljubljano ter se vrniti domov.

I.

Usoda zbirke slovenskih narodnih pesmi je bila ob Korytkovi smrti vsaj na pol najbrž že določena, in to s Korytkovo lastnoročno napisano ponudbo Blazniku z dne 15. decembra 1838, ki je izročala zbirko pod določenimi pogoji tiskarju in založniku proti 100 gld. v last.¹⁰ Da je ostalo to pismo pri Prešernu, in to brez Blaznikovega sopodpisa, ki se v pismu za veljavnost dokumenta zahteva, je morda migljaj, da bi bil Prešeren moral formalno pogodbo še napisati, pa je Korytkova bolezen

⁸ Prim.: Marn, Jezičnik XVI. 8 (takrat je bil na nagrobniku pod nemškimi verzi še čitljiv: P); Prešerniana Ljubljana 1946. (Prešernovi avtogrami).

⁹ Glej v tretjem poglavju št. 127 in risbo na začetku brošure (nadomestek izgubljenega nastavka, kakor si ga je zamislil arhitekt, ki je uvrstil spomenik v ljubljanskem Navju, je v živem nasprotju s prvotno obliko).

¹⁰ Žigon, Korytkova pogodba z Blaznikom iz leta 1838: LZ 1920, 265—6.

in smrt to preprečila. Vendar je bila zbirka februarja — aprila že v Blaznikovih rokah, ker so se „Slovenske pesmi kranjskiga naroda“ po Malavašičevem pismu Vrazu 7. febr. 1839 že tiskale in se je tisk prvega izmed petih zvezkov po Kordeševem poročilu v Carnioliji z dne 26. aprila 1839 bližal koncu.

Pogodbo z Blaznikom je sklenil pač Horodynski na temelju novega položaja in brez kake obveznosti za Prešerna, ker je bil za urednika določen Kastelic, ki mu je pomagal Kosmač.¹¹ Vprašanje Korytkovega deleža pri tiskani zbirki še ni rešeno, a je rešljivo, ker sta oba rokopisa, na osnovi katerih je Korytko že sam dobil imprimatur ljubljanske in dunajske cenzure,¹² ostala v Ljubljani: cenzurno-tiskarski, t. j. cenzuriranih pet sešitkov za prvi zvezek in pa necenzurirani šesti sešitek prvega in priprave za drugi zvezek pri Blazniku ali Kastelcu, cenzurno-revizijski pod arhivskim ključem knjižnega revizorja Pavška.

Danes je vse to dragoceno gradivo last Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani: revizijski primerek pod signaturo Ms. 433 po pisavi na lističu sodeč še iz časov kustodovanja Luke Pintarja, torej iz dobe pred 7. dec. 1915; ostali sešitki po zaslugi dr. A. Žigona od 21. januarja 1922 kot Ms. 478 (pripravljalni primerek), Ms. 479 (zapisi Korytkovi in drugi) in Ms. 480 (tiskarsko-cenzurni primerek). Neposrednega prejšnjega lastnika doslej ni bilo mogoče zaslediti.

Izmed slik jugoslovanskih narodnih noš, ki jih je napravil za Korytka nemški slikar Kurz zum Thurn und Goldenstein s Solnograškega,¹³ takrat učitelj risanja na Mahrovi šoli v Ljubljani, so postale slike v lepo vezani Korytkovi knjigi s tiskanim naslovom na hrbtu: „Slowianšczyzna (T. Iliria) Slowency“ last dr. Blaža Crobatha najbrže pred odhodom Horodynskega, gotovo pa pred pomladjo 1841, ko jih je Vraz že videl pri Prešernovem šefu.¹⁴

Po Crobathovi smrti z dne 13. julija 1848 je prešla lastninska pravica do „Slowianšczyzne“ na njegovo hčer Luizo, poročeno

¹¹ Marn, Jezičnik XVI, 8.

¹² Kidrič, Prešeren II 1938, 336.

¹³ Steska V., Slikar Frančišek Kurz pl. Thurn in Goldenstein (ref. o monografiji iz peresa adresatovega sina): IMK 1908, 76—8.

¹⁴ Vraz, Dela V, Zgrb 1877, 32 (p. iz Lj. 15. maja 1841 = Danica 1841, 100).

Pesjak, bivšo Prešernovo učenko, ki ji je bilo ob smrti njihovega vsakdanjega gosta Emila ednajst let. Luiza Pesjakova je prodala te svoje spomine 1889 deželnemu odboru kranjskemu za muzej Rudolfinum, predhodnika današnjega Narodnega muzeja v Ljubljani.¹⁵ Knjiga je štela in šteje tudi danes 70 numeriranih listov, na katerih prvo stran so prilepljene Goldensteinove slike. Šest listov: 16, 32, 49, 51, 56 in 64 je bilo in je še danes praznih, tako da dobimo samo 64 slik. Izmed teh 64 slik je 62 akvarelov, dve (št. 2 in 3) sta pa risanki s svinčnikom; akvarel št. 1. je ilustracija narodne pesmi o Trdoglavu in Marjetici, ostali predstavljajo narodne noše, katerih deli so na številkah 65, 66, 67, 68 69 in 70 označeni s črkami.¹⁶ Velik nedostatek zbirke, ki ga je ugotovil že Vraz spomladi 1841, obstaja v tem, da je Korytko „odložil bilježenje listah na svrhu děla. tako da se sada nezna. kojemu kraju koja slika patri“.¹⁴ Vendar se da še mnogo ugeniti.¹⁷

Toda vprašanje je, ali je bila last Crobathovih vedno samo „Slowianšćyzna“ z njenimi 64 slikami ali pa tudi še kaj drugega iz Korytkove ostaline.

Goldenstein n. pr. je izdelal za Korytka še nekaj slik narodnih noš, menda slovenskih iz ljubljanske okolice, ki vsaj v celoti nimajo protiveska v „Slowianšćyzni“, istočasno pa še tudi dva portreta. Izdajo 12 slik narodnih noš obenem z dvema portretoma: Vodnika in Čopa je dovolil guverner Schmidburg Korytku že 12. jul. 1838.¹⁸ Da dobi poskusne odtiske, je poslal Korytko dunajski firmi Ludvika Försterja portreta Vodnika in Čopa, poleg tega pa tudi še sliki predice in pastirja, ki menda nista pripadali že cenzurirani omenjeni dvanajstoriči. Korytko, ki je težko čakal, je v pismu Försterju z dne 18. nov. 1838 poskusne odtiske reklamiral. Förster je poslal dne 5. dec. 1838 Korytku po Geroldovi dunajski knjigarni odgovor, v katerem pravi med drugim, da je izročil tega dne Geroldu, da pošlje v Ljubljano:

¹⁵ Deželni odbor kr. — lj. muzeju dne 24. dec. 1889: uradni muzejski reg. pod št. 6.

¹⁶ Napačno štetje slik: deželni odbor 1889 (gl. spredaj op. 15), ki je naštel „61 akvarel in 3 druge podobe“; prof. Komatar, ki je pri kontroli 1903 prezrl, da je prazen tudi list 16.

¹⁷ Nekaj opazk o krajih na 20. strani prednjih listov ali pod sliko so taka ugibanja poznejše dobe.

¹⁸ Prijatelj, IMK 1909, 16.

1	poskusni odtisk	portreta M. Čopa v črnem.
1	„	„ portreta V. Vodnika v črnem.
1	„	„ ženske obleke (Predica) v črnem.
1	„	„ ženske obleke (Predica) koloriran.
1	„	„ moške obleke (Pastir) v črnem.
1	„	„ moške obleke (Pastir) koloriran“.

V tem pismu pravi Forster, da pošilja poskusne odtiske „obenem z izvirnimi risbami k obema poslednjima... kosoma“.¹⁹ Potem nadaljuje: „Izvirne risbe portretov obenem z (nadaljnimi?)“²⁰ poskusnimi listi pridejo na vrsto v nekaj dneh po isti poti (torej po Geroldu), ker kolorist ni bil gotov, a sem hotel ustreči želji, ki ste jo izrazili v poslednjem pismu z dne 28. pr. m., da pospešim pošiljko poskusnih odtiskov... Prosim, da mi oprostite zakasnitev; moj litograf, kateremu sem hotel za risanje na kamen izročiti te liste, da bi Vam mogel res dobre (odtise) poslati, je bil namreč, ko je prispelo Vaše naročilo, že zaposlen z zelo nujnim delom...“²¹ Napis k portretu Vodnika je zaradi pičlega časa izostal ter ga dam šele pozneje narediti“.²²

To pismo je prispelo v Ljubljano dne 9. dec. 1838 po pošti.²² Kdaj je prispelo omenjenih 6 litografij, se ne ve, vsekako pa kmalu po 9. dec. 1838. Da bi bil Korytko brez pregleda poskusnih odtisov po proračunu, ki mu ga je predložil Forster za 200—400—500 primerkov v pismu z dne 5. dec. 1838,²² naročil celokupno zaželeno število litografij in da bi bil mogel Forster to naročilo v dveh tednih do Korytkove smrti izvršiti, je pač izključeno; zato sodim, da se sme Malavašičevo poročilo v pismu Vrazu z dne 7. febr. 1839, da je dobil Korytko „obrazce Vodnika in Čopa ravno 4 dni pred smrtjo litografirane z Dunaja“²³ (torej ok. 27. jan. 1839), spravljati v zvezo le s pošiljko poskusnih odtiskov, ki jo je Forster v pismu z dne 5. dec. 1838 napovedal, medtem ko je nadaljno naročilo preprečila bolezen in smrt. Toda število poskusnih odtisov je bilo nedvomno pičlo, komaj da višje od 15—20 primerkov.

¹⁹ Torej izvirni risbi „predice in pastirja“.

²⁰ List je tu poškodovan, manjkati bi utegnila beseda: weiterem.

²¹ Ta res odlični litograf je bil L. Blau, ki ga pa po informaciji kolege dr. Steleta dun. strok. literatura ne pozna.

²² Korytkov zbornik II (naše tretje pogl. št. 115).

²³ Prijatelj. Schulz pl. Strasznitzki in Čop: ZMS 1907. 9.

Te in take ugotovitve pa nam utegnejo pomoči do rešitve vprašanja, zakaj se poročila o številu slik, ki jih je imel dr. Crobath. občutno med sabo razlikujejo: zakaj jih je Vraz spomladi 1841 naštel nekaj „nad 60“,¹⁴ urednik Carniolije Kordeš pa 1844 v svojem listu „nad 80“, torej vsaj 81. To število (81) pa res dobimo, ako prištejemo k številu slik, ki so v „Slowianšćyzni“ še danes, še 3 pravkar ugotovljene skupine: 1) 12 slik narodnih noš, za katere je imel Korytko že cenzurno dovoljenje; 2) pastirja in predice, ki sta bila slikana tudi zaradi narodne noše, pa jih ne najdeš danes niti med slikami v „Slowianšćyzni“, niti med dvanajstoroico v Carnioliji iz 1844; 3) portreta Vodnika in Čopa ($65 + 12 + 2 + 2 = 81$). Domnevam torej, da si je tudi te stvari po 1841 pridobil Crobath in da so vsaj 1844 bile pri njem obenem s „Slowianšćyžno“, pozneje pa bile drugam usmerjene, ker je šlo ob nakupu 1889 zopet samo za 64 slik¹⁵ „Slowiansćyzne“.

Tako smo pred novim vprašanjem, kakšna je bila usoda omenjenih treh skupin: skupine 12 slik, za katero je imel Korytko že izza 12. jul. 1838 imprimatur; dvojice portretov, ki so spadali pod isti imprimatur; upodobitve nošenj predice in pastirja, ki jih z gotovostjo ne moremo prideliti nobeni ostalih skupin. Odgovoriti se da samo z ugibanji:

L. 1844. se je urednik Carniolije Kordeš odločil, da začne priobčevati v svojem listu slike in opise kranjske noše. V ta namen mu je dal Crobath na uporabo Korytkovo gradivo, iz katerega je izbral 12 slik, ki mu jih je dunajski litograf Zechmayer prenesel na kamen. In vsiljuje se domneva, da je bila to prav tista dvanajstoroica, za katero je že Korytko imel dovoljenje. Poleg številke 12 potrjuje to domnevo še dejstvo, da sem mogel ugotoviti med slikami v „Slowianšćyzni“ in Carnioliji iz leta 1844 podobnosti le glede sledečih 5 števil (rimska številka pomeni sliko v Carnioliji, arabska stran v „Slowianšćyzni“): II—12, 13; III—52; VIII—17; XI—57; XII—14. Izvirnikom v skupini teh 12 predlog za Zechmayerjevo prenašanje na kamen je danes sled izgubljen.

O izvornikih predice in pastirja se ne da niti ugibati, kdo bi jih bil utegnil dobiti od Crobathovih, če sta prispela v njihovo last.

Ohranjen je pa po en cenzurni primerek guaširanih portretov Vodnika in Čopa, naslikanih z debelimi vodnimi barvami na papirju, in sicer je ohranjen v — istem Narodnem muzeju v Ljubljani, ki hrani izza 1889. leta tudi „Slowianšczyzno“.²⁴ Glede na provenienco teh dveh slik je že takratni kustos dr. V. Šmid za Prijateljev članek iz 1907 preiskal vse zapisnike muzejskih pridobitev, a zastonj: „zaznamovano ni“, odkod je prišel v muzej ta Čopov (in Vodnikov) portret s privezanim listkom, na katerem se bere „1694. Imprimatur. Vom K. K. illyrischen Landespraesidium. Laibach 12 Juli 1838. Schmidburg m. pr.“ In danes po skoro 40 letih zagonetke zaradi včasih primitivnega poslovanja v muzeju, ki ni imel za nove pridobitve inventarnih katalogov s tekočimi številkami, še vedno ni rešena. Reči morem samo toliko, da sta bila omenjena portreta v muzeju pač pred „Slowianšczyzno“, ker je cenzurni primerek portretov dobil nemški pečat, medtem ko so rabili 1889 že slovenskega. In dostaviti morem le nekaj negativnih ugotovitev: „iz arhiva deželne vlade“ ni prišel,²⁵ ker se je prvič na ta način z imprimatur opremil tiskarski, a ne revizijski primerek,²⁶ drugič, ker je malo verjetno, da bi se bile morale tudi take slike pošiljati v cenzuro v dveh primerkih,²⁷ tretjič, ker je revizijski primerek hranil knjižni revizor Pavšek,²⁸ ne pa arhiv deželne vlade. Prvi in drugi izmed omenjenih razlogov pa govori tudi proti domnevi, da bi bila napravila naša portreta isto pot kakor revizijski primerek Prešernovih „Poezij“, namreč čez Pavškov revizijski arhiv.²⁸ Danes ne dvomim, da gre v našem primeru za tiskarsko-cenzurni primerek, ki ga je Korytko prejel iz cenzure, ga poslal Forsterju na Dunaj ter dobil po napovedi Forsterjevega pisma z dne 5. dec. 1838 vsaj že istočasno s poskusnimi odtiski, t. j. tri dni pred smrtjo zopet nazaj. Vprašanje, ali je eksistiral tudi revizijski primerek portretov, mora ostati odprto.

²⁴ Prešernova razstava. Lj. 1946 št. 5; prim. Prijatelj, ZMS 1907, 9; Justin. Matiju Čopu: J 25. okt. 1943 (pod tem naslovom so izhajali članki: J 11., 18. in 25. okt. 1943; SN 8., 15., 22. in 29. nov. ter 6., 13., 20. in 27. dec. 1943).

²⁵ To pot mu je prisojal dr. Prijatelj, ZMS 1907, 9.

²⁶ Prim. uradne beležke na faksim. izdaji Prešernovih Poezij.

²⁷ Na dolžnost, tudi slike pošiljati v cenzuro v dveh primerkih, in pot naših slik čez Pavškov arhiv, sem mislil pred dvajsetimi leti tudi še sam: Kidrič. Glosa iz portretne razstave, Vodnik: J 24. sept. 1925.

²⁸ Kidrič. Pavšek: SBL II. 270.

Z umetniškega vidika sta muzejska akvarela, ki nista signirana, kvalitetno delo, ki govori prej za Goldensteinov čopič kot pa za Langusovega.²⁹ Slikar je delal Vodnikov portret pač po sliki izpod čopiča nekega J. J. Grudna³⁰ iz 1804, ki je po vsej priliki že bila v študijski knjižnici. Čopovega pa po upodobitvi, ki jo je narisal Langus in je menda tudi že drugovala Vodnikovi v knjižnici.³¹ V obeh primerih se je posrečilo umetniku, da je vdahnil upodobljencu odsev pomembnosti in notranjega življenja, ki ga predloga za portret Čopa gotovo ni imela, najbrž pa tudi predloga za portret Vodnika ne. Pod portretom Vodnika opaziš najprej tretjo kitico „Brambovske dobre volje“ (Drava čigava je . . .) v Prešernovem sodobnem rokopisu in gajici,³² potem pa Vodnikov lastnoročni podpis na posebnem lističu, ki je nekje izrezan in sem prilepljen, ter dva biografska podatka (n. 1758, m. 1819 d. 8. jan.).³³ Čopov portret je brez vsakršne legende.

Kdo je po Korytkovi smrti smel prodajati ali podarjati *l i t o - g r a f i j e*, ki jih je Poljak še sam dobil z Dunaja, ni prav jasno. Vraz je 1841 ali 26. jul. 1843 pisal ponje Prešernu in ta mu je poslal s pismom z dne 29. jul. 1843 „dva lista kranjskih narodnih noš in portret Vodnikov in Čopov“.³⁴ Ni izključeno, da je tudi to imel dr. Crobath v rokah. Ako je pravilna teza, da je poslal Forster v Ljubljano le poskusne odtiske, potem je umljivo, zakaj so ohranjeni primerki tako redki.

Litografijo *V o d n i k o v o* imajo danes v Ljubljani, kolikor sem mogel iz samovida dognati: Prešernov muzej po prizadevnosti tov. Tausiga;³⁵ Narodni muzej kot naklonilo župnika Jerneja Ur-

²⁹ Popravi v tem zmislu prejšnja izvajanja: Kidrič, J 24/9 1925 ter prim. Justin, J 25. okt. 1943.

³⁰ Costa E. H., Biograph. Skizze (Vodnik): Vodnikov spomenik, 8.

³¹ Stefan, Gesch. der Entst. u. Verw. der k. k. Studien-Bibliothek in Lb: MMK 1907, 54.

³² Justin, J 25. okt. 1943 sodi zaradi gajice, „da je ta pripis z rjavkastim črnilom napisan nekaj let pozneje“; naš grafik je prezrl literaturo, ki priča, da je bil Korytko 1838 odločen za gajico in da se ji glede na Korytkove nacрте tudi Prešeren ni protivil, prim. Prijatelj, IMK 1909, 84; Kidrič, Paberki o Korytku: LZ 1910, 683, 745.

³³ Reprodukciija: Mal. Zgod. 161 (s kitico, a brez podpisa in biografskih podatkov).

³⁴ Prešeren I (1936), 351.

³⁵ Preš. razst. št. 127.

šiča iz 1841;³⁶ grafik Elko Justin v celotni zbirki, katero mu je odstopil dr. Šlebinger, ki jo je prejel od prof. Wiesthalerja. Primerk, ki je bil 1908 last župnika I. Šašlja, kateremu ga je dal njegov stric, okr. glavar Feliks Šašelj,³⁷ je sicer kot Šašljev dar prispel v Narodni muzej,³⁸ pa mu po vsej priliki tu niso dali take signature, da bi se danes dal najti; tudi današnje hranilišče primerka, ki ga je dr. Prijatelj 1907 zasledil na Dunaju pri Luizi Oblak,³⁹ ni znano.

Vsi ohranjeni primerki litografije Vodnika so risani v črnem s podpisom litografa na desni strani spodaj (L. Blau lith.). V legendi pod sliko se verzi razlikujejo od verzov cenzurnega primerka. Namesto ene kitice so namreč na litografiji štiri: na levi „Ne hčere ne sina“ (Moj spom. 7) in „Drava čigava je“ (Brambovska dobra volja 3), na desni pa „Dobrovčan, Kotoran“ in „Od perviga tukaj“ (Ilirija oživljena 15 in 16). Kitice so tudi na litografiji podane v gajici, vendar pripadajo nedvomno tudi one l. 1838;⁴⁰ tisk kaže dve napaki (či gava, gosenc). Vodnikov podpis s komplicirano manu-proprijo vred je točno posnet, biografski podatki so v skladu s cenzurnim primerkom (n. 1758 — m. 1819 d. 8. Jan.).

Litografijo Č o p o v o sem mogel videti v Ljubljani: v Prešernovem muzeju⁴¹ (Tausigovo naklonilo); v Narodnem muzeju⁴² (dar župnika Šašlja, ki jo je, kakor Vodnikovo, dobil³⁷ 1880 od strica Feliksa Šašlja); pri grafiku Justinu (videl sem tisto iz prej Šlebingerjeve zbirke, ne pa tiste Čop-Prešernovega zvezka, ki je tudi Justinova lastnina, a danes⁴³ še nedostopen). Tudi vsi ti ohranjeni primerki litografije Čopa so v črnem ter imajo litografovo ime na desni strani spodaj. V razliko od cenzurnega primerka so

³⁶ Beležka na drugi strani primerka spodaj.

³⁷ Šašelj I., Vodnik. in Cop, slika: IMK 1908, 78.

³⁸ Kidrič, J 24. sept. 1925; Justin, J 18. nov. 1943.

³⁹ Prijatelj, ZMS 1907, 235.

⁴⁰ Justin, J 25. okt. 1943 sodi o datumu tega besedila podobno napačno kakor o besedilu na akvarelu (glej opombo 32).

⁴¹ Preš. razst. št. 126.

⁴² Preš. razst. št. 79.

⁴³ Justin, J 18. okt. 1943, navaja da je „Čopov litografski primerk... do sedaj, v kolikor mu je znano, ... le v štirih (mogoče da v petih) izvodih zaznamovan“. Ako pripisuje petega zbirki A. Gabra, je to pomota.

opremljeni s kratko, a deloma pomanjkljivo, deloma napačno legendo pod sliko: Math. Zhop. (n. .... m. 1836).⁴⁴

Ker nobeden izmed ohranjenih primerkov litografije *Vodnika* ni brez legende, moramo sklepati, da ne pripadajo prvi pošiljki poskusnih odtisov, ki so bili brez legende. Neskladnosti med gvaširanim primerkom in litografijo *Vodnika* in *Čopa* glede na podatke pod sliko si je treba razlagati pač tako, da je dal Korytko Forsterju ali obenem s pošiljko slik, ali v izgubljenem pismu z dne 28. nov. 1838 ali v kakem izgubljenem odgovoru na pismo z dne 5. dec. 1838 navodila, ki so se iz kakršnega koli vzroka od legende na cenzurnem primerku razlikovala.

Izmed litografij s pastirjem sem videl doslej v Ljubljani dva primerka: primerk, ki ga je Tausig poklonil Prešernovemu muzeju, ter primerk, ki ga je dr. Šlebinger dobil od Wiesthalerja in odstopil Justinu. Po Tausigovem izvestju je bil lastnik tretjemu, in to zelo lepemu koloriranemu primerku A. Gaber. Četrty primerk, ki je bil 1908 last župnika Šašlja, bi moral biti v Narodnem muzeju, a tam nimajo o njem nobenih beležk.

Oba omenjena primerka sta kolorirani in potem gumirani litografiji. Blauovo ime je zabeleženo spodaj na levi, a zaradi barv na primerku Prešernovega muzeja slabo čitljivo. Litografirane legende ni nobene, morda opozorilo, da je Korytko to plat zavestno zanemarjal; oprema bi utegnila kazati na Čičarijo ali Belo Krajino (bele, stegen in meč se oprijemajoče hlače; opanke; plašč iz bičevja; širokokrajn klobuk; dolg rog v levi roki; sekira na tleh; obleka raztrgana).⁴⁵

Litografijo, ki jo je Forster v pismu z dne 5. dec. 1838 med oklepajema označil za „p r e d i c o“ (Spinnerin, v ednini), sem doslej videl samo eno: tisto v zbirki, ki jo je Wiesthaler odstopil Šlebingerju, a je danes lastnina Elka Justina. Glede drugega primerka, ki ga je hranil 1907 še J. Šašelj,⁴⁶ velja ista žalostna ugotovitev, kakor za njegov primerk litografije s pastirjem.

Ta litografija ni kolorirana, ampak risana v črnem. Blau je zabeležen na desni strani spodaj. Forsterjev podatek je v toliko na-

⁴⁴ Reprod. litografije Čopa (brez legende): Mal. Zgod. 353; opis: Šašelj, IMK 1908, 78.

⁴⁵ Reproducirana litografija pastirja doslej menda ni bila: oznaka „Čič“ s svinčnikom na Justinovem primerku je opomba poznejše roke.

pačen, da sta na njegovi litografiji dve ženski podobi: predica z domačo čepico na glavi in v domači obleki sedi pred kolovratom na stolu in prede; druga, ki naj po vsej priliki predstavlja obiskovalko, stoji pred predico, ima avbo na glavi in je sploh bolj svečano oblečena. Kakršen koli tekst pogrešamo tudi na tej sliki. Gre pač za obleko ljubljanske okolice:⁴⁶ predica utegne biti Trnovčanka, obiskovalka Krakovčanka.

Celotni zbirki štirih Korytkovih litografij sta se menda le dve ohranili: Šašljeva,³⁷ ki je bila v Narodnem muzeju,⁴⁷ kjer pa litografije pastirja in predice za Prešernovo razstavo dec. 1945 niso mogli najti; Justinova.⁴⁷

Posebna pazljivost pritiče provenienci sploh vseh Korytkovih litografij, ki so danes Justinova lastnina: vse se spravljajo namreč v neko zvezo s samim Prešernom.

V enem primeru gre za kompletno serijo vseh štirih litografij, ki bi jo naj bil Prešeren naklonil trgovcu in entomologu Ferdinandu Schmidtu, ta pa podaril profesorju Franu Wiesthalerju,⁴⁸ od katerega si je maja 1906 zbirko pridobil dr. Šlebinger, ki jo je naklonil Justinu. Možno je, da bi bile litografije res prišle v Wiesthalerjeve roke po isti poti kakor rdeči albumski list s Prešernovimi verzi „Prijat’lju Ferdinandu Šmidtu“: tega je namreč Wiesthaler „pri ranjkem Schmidtu sam videl in si ga prepisal,“ po entomologovi smrti⁴⁹ pa pridobil izvornik od nove lastnice, „na Dunaji bivajoče vnuke (Schmidtove) F. H(očevar)“ zopet nazaj v Ljubljano kot svojo last.⁵⁰

Čeprav te štiri litografije same nimajo nobene beležke, ki bi kazale na Prešerna, je tradicija, ki spravlja serijo v zvezo s Prešernom, vendarle zelo verjetna, pa najsi je primerke iz te zaloge podarjal Prešeren ali Crobath, saj sta bila s Schmidtom tako Korytko kakor Prešeren v ožjih stikih: Korytko, ki je bil pri Schmidtu

⁴⁶ Reprodukcijska: Sič A., O slovenskih nar. nošah: ZS 1927, 689; prim. obleko obiskovalke s sliko št. 5 v Carnioliji 1844.

⁴⁷ Justin, J 18. okt. 1943.

⁴⁸ Justinove beležke.

⁴⁹ Schmidtova smrt: Marije Terezije cesta (danes: Gosposvetska) 8 dne 16. febr. 1878 (matrika).

⁵⁰ Wiesthaler, Še eden epigram Prešernov: LZ 1881, 250—1; isti, Rokopis Prešernovega epigrama: LZ 1884, 704. — Po Wiesthalerjevi smrti je romal ta rokopis s pokojnikovo hčerjo zopet na Dunaj.

za slučaj bolezni akreditiran s 100 gld., je obiskoval takratnega lastnika hiše na Dvornem trgu št. 1 (takrat Kongresni trg št. 28) od svojih prvih ljubljanskih dni dalje⁵¹ ter pritegnil Schmidta pozneje tudi kot posredovalca svoje korespondence.⁵² S Korytkom je utegnil obiskovati Schmidta tudi Prešeren, in morda se je prav 1838 ali 1839 ovekovečil v njegovi spominski knjigi.⁵³

Drugi primerek litografije Čopa v Justinovi lasti pa spada k zborniku, ki bi ga po opisu sedanjega lastnika,⁵⁴ prištevajočega zbornik med svoje največje dragocenosti, mogli imenovati Prešeren-Čopov zvezek. Justin si predstavlja nastanek zvezka z „najrazličnejšo literarno vsebino... tiskane in rokopisne besede“ takole: Prvi zbiratelj je bil Čop, ki je zbral nekaj Prešernovih in svojih rokopisnih in tiskanih stvari iz 1833—35, vse liste „časovno uredil, uravnal in opremil še z lastnoročnimi opombami.“ Po Čopovi smrti z dne 6. jul. 1835 bi naj bil postal lastnik zvezka Prešeren ter ga dopolnil po nagibih svojega prijateljstva do rajnika.⁵⁴

Čop bi bil uvrstil po Justinovi sodbi v svoj zvezek tele stvari iz 1833 do 1835: svoj „Discacciamento“ na boljšem papirju z vsemi dodatki,⁵⁵ tudi Prešernovimi „Literarische Scherze in August Wilhelm von Schlegels Manier“;⁵⁶ Prešernov „Sonetni venec“ v separatniku s posvetilom „Perjatlu Martinjaku“;⁵⁶ za „Sonetnim vencem“ „Gazele“ brez posvetila,⁵⁶ v Prešernovem rokopisu „Sangers Klage“⁵⁶ in „An böser Wunde...“ z opombo k zadnjemu verzu (Chorwölf...): „Der letzte Vers lautete in dem der Censur vorgelegten Exemplare: Cristlich: euch wird Lykambes Tod zu Theile“.⁵⁶ — Na račun Prešernovega dopolnjevanja bi šli po Justinu:⁵⁴ na koncu Čopovega „Discacciamenta“ dva vložka lista „Illyrisches Blatt“ iz 1835, izmed katerih vsebuje št. 29 z dne 18. julija Hermannsthalovo in Laschanovo, št. 30 z dne 25. jul. Prešernovo nemško pesnitev v Čopov spomin; v začetku „Discac-

⁵¹ Prijatelj: IMK 1909, 9; o stanovanju Ferd. Schmidta glej Kidrič. Prešeren II. 118.

⁵² Kidrič. LZ 1910, 303-4.

⁵³ Korekture mojega datiranja tega spominskega lista v Prešernu I (1936) str. VIII!

⁵⁴ Justin, J 11. in 18. okt. ter SN 15. nov. 1943; prim. tudi SN 13. in 23. dec. 1943; pokazati mi lastnik doslej zbornika ni mogel.

⁵⁵ Justin: NS 15, nov. 1943. — V Justinovi knjižnici je še en „Discacciamento“ skupaj s Prešernovim „Sonetnim vencem“ iz 1834.

⁵⁶ Justinovo ustno sporočilo.

ciamenta“ pa litografija Čopa iz 1839. na kateri je po zairdilu Justinovem⁵⁴ Prešernova roka dopolnila (toda z napačno letnico rojstva) in popravila biografske podatke:⁵⁶ geboren zu Sherovniza in Oberkrain den 26. Janner 1796,⁵⁷ an der Save bei Tomazhovo ertrunken den 6. Juli 1835.

Vsaj en prešernianum bi pa naj bil spravil v Čop-Prešernov zvezek eden izmed novejših lastnikov zbornika.⁵⁶ Lastniki bi naj namreč po Prešernovi smrti bili:⁵⁶ Miha Kastelic (u. 22. okt. 1868 na Poljanski cesti 22, danes 19); njegova nezakonska hči Amalija Longino, por. Pfeifer (u. 1. nov. 1908 na Poljanskem nasipu 26, danes 22); antikvar Hinko Sever; nogavičar Henrik Franzl; od 1929 Justin.⁵⁸ In Franzl bi naj bil vložil Prešernov rokopis⁵⁶ s prvotno zasnovo napisal na Čopovem nagrobniku.⁵⁸

Končno bom mogel preveriti ta Justinova poročila šele takrat, ko mi bo zbornik dostopen.⁵⁹ Danes naj samo podčrtam začudenje, da bi bil Čop v svoj zvezek 1834/35 uvrstil Sonetni venec s posvetilom Martinjaku . . .

Iz priprav za etnografsko „delce o Kranjski“ je ostala v Ljubljani vsaj neka Korytkova „z a p u š č i n a o n r a v i h i n o b i č a j i h p r e b i v a l c e v K r a n j s k e“. Ni gotovo, da je Vraz videl to gradivo že ob svojem obisku Ljubljane spomladi 1841. „Danici“ je sicer poročal, da je Korytko poleg pesmi in gradiva o narodnih nošnjah „kupio . . . po kranjskoj“ tudi „poslovice, prirěčja, pověstice, bajoslovne i topografične crtice i druge na narodnost pretezujoće se stvari“;¹⁴ toda to bi mogel biti tudi odmev čitanja tiskanih Korytkovih pozivov. Le malo jasnejša postaja situacija ob poročilih naslednjega leta, ko je Vraz naprosil ribniškega Rudeža, naj posreduje pri dr. Crobathu in Prešernu, da dobi v Zagreb neke zbirke pokojnega Korytka, ter mu je Rudež s pismom z dne 11. sušca vred zaprošene zbirke poslal, a v pismu poročal: „Pred nekoliko dni sim les u Ljubljano peršu ino sim to kar ste mi naročili, per g. Dr. Krobatu in Prešernu tako dobro opravü, de Vam s’

⁵⁷ Po Čopovem krstnem listu z dne 4. sept. 1819 pravilno: r. 26. jan. 1797 opoldne (Žigon, Kronol. pregled 66; Korytkov zbornik I str. 241).

⁵⁸ Justinovo ustno poročilo z dne 30. marca 1946; „Črna postava“ ob Čopovem grobu, ki bi mu po njegovem članku „Ob Preš. Son. vencu“ (J 8. febr. 1940) naj pustila ta zvezek, je torej leposlovje.

⁵⁹ Moja splošna sodba o Justinovih prešernoslovskih člankih: Kidrič, Beseda ob Prešernovi razstavi: Prešerniana 1946, 5.

to priliko vse zbirke pokojniga Koritkota pošlem. Dajte jih prepisati, potlej jih pa vse lepó g. Dr. Prešernu nazaj pošljite“.⁶⁰ Narodne pesmi?⁶¹ Tako bi skoraj morali sklepati,⁶² če ne bi imeli Vrazovega pisma Crobathu z dne 24. marca 1843, s katerim vrača Vraz izposojeno gradivo, ki ga točno označuje (nemški): „Lepo Vas zahvaljujem za zaupanje in za postrežljivost, s katero ste mi izročili Korytkovo ostalino o nravih in običajih prebivalcev Kranjske. Dolgo sem izkušal Vašo potrpežljivost, ko sem rokopise tako dolgo zadržal. Preveč sem bil zaposlen z drugimi nujnimi deli, tako da sem moral prepustiti prevode mlajšim peresom, ki so pa nalogo tako slabo napravila, da sem se ob primerjanju prevoda z izvirnikom prepričal, da se mora stvar . . . iznova prevesti . . . Pred meseci sem bil s tem gotov. Pisal bom g. uradniku pl. Tanglu, da mi pošlje kopijo ženske narodne noše iz Ziljske doline. Bom si dovolil ga na Vas nasloviti. Prosim torej, bodite tako dobri pa mu dajte iz portfelja . . . kranjskih narodnih noš list, ki predstavlja Ziljanko. Kopijo mi napravi slikar Kurz . . . Dobrodošla bi mi bila tudi Dolanka . . .“⁶³ Ne gre torej niti za zbornik narodnih noš niti za zbornik narodnih pesmi, ampak za tekste v poljskem ali nemškem jeziku, ki jih je dal Vraz prevajati pač v ilirščino.

Da je Vraz to gradivo Crobathu vrnil, to izpričuje poleg Vrazovega pisma Crobathu tudi Prešernovo pismo Vrazu z dne 29. julija 1843, s katerim so bile poslane Vrazu tudi litografije Vodnika, Čopa, predice in pastirja.⁶⁴ Toda poslej se jim je izgubil vsak sled . . . Zdi se pa, da so močni odmevi teh Korytkovih opomb v Kordeševih beležkah k slikam v Carnioliji 1844.

Tudi več Korytkovih lastnih poljskih pesmi iz ljubljanske njegove dobe (1837—38) je ostalo v Ljubljani. Tri so bile 1849 v Prešernovi ostalini⁶⁴ in so med njo v naši Narodni in univerzitetni knjižnici še danes:⁶⁵ Spiew patriotów polskich; Sala-

⁶⁰ Prijatelj, IMK 1909, 80.

⁶¹ Tako je sklepal dr. Prijatelj l. c.

⁶² Cimperman J., Pismo Vrazovo dr. Crobathu: Kres 1883, 427—8.

⁶³ Preš., I, 351 (ti primerki litografij še spadajo med izgubljene, kakor tudi Goldensteinova nova risba Ziljanke, ki jo je prejel Vraz s Prešernovim pismom z dne 12. dec. 1843 (o. c. 352).

⁶⁴ Bleiweis, Liter. zapuščina doktorja Franceta Prešerna: LMS 1875, 156.

⁶⁵ Ms. 471.

mandra; Piękne, Lublano, twe okolice...⁶⁶ Več Korytkovih pesnitev si je pridobil Kastelic. Vsaj že 1865 je bil Kastelic lastnik zvezku z nadpisom Miłośtki (= Ljubezni), ki je vseboval poleg poljskih izvirnikov tudi nekaj Prešernovih prevodov. Radics si je mogel 1865 po Kastelčevi naklonjenosti prepisati Prešernov prevod pesmi „Piękne, Lublano“ (Den Schonen Laibachs) ter ga objaviti.⁶⁷ Po Kastelčevi smrti je prešel zvezek „Miłośtki“ v Radicsevo last, a objavil je novi lastnik iz njegovega gradiva samo še Prešernov prevod soneta na geslo iz Tiecka: Nur in Tonen mag sie gern (Du spieltest, spielst noch), ki mu je dal menda svojevoljno naslov: Das Concert.⁶⁸ Medtem ko se je slab prepis prevoda „Den Schonen Laibachs“ ohranil v ljubljanskem muzeju, sem zvezek z „Miłośtkami“ doslej zaman iskal; ni izključeno, da je v arhivu kneza Auersperga na gornjeavstrijskem gradu Losensteinleithenu, za katerega so baje pridobili Auerspergi Radicsevo ostalino, da rešijo — svoje stvari...

Malo je ostalo v Ljubljani 1839 Korytkove k o r e s p o n d e n c e iz časov njegovega bivanja v kranjski prestolnici. Ker so tisti odlomki in prevodi Korytkovih in njemu poslanih pisem, na katere je policija posebej opozarjala, ohranjeni le v dunajskih aktih,⁶⁹ spada izmed ohranjenih pisem sem le pismo Blazniku z dne 15. dec. 1838:⁷⁰ bilo je pri Prešernu, najbrž zato, ker je pravnik na tej osnovi napravljaj pogodbo med založnikom in nabiralcem glede narodnih pesmi; delilo je usodo Prešernove ostaline do njene izročitve Prešernovi hčeri Ernestini Jelovškovi junija 1876;⁷¹ spadalo je med tekste, ki jih je Ernestina odstranila iz ostaline ter pridržala;⁷² Ernestina ga je okoli novega leta 1882 izročila Cimpermanu, v čigar ostalini ga je 1919 zasledil dr. Žigon ter vrnil v Prešernovo ostalino.⁷³

Usoda tistega dela Korytkove ostaline, ki je po njegovi smrti ostala v Ljubljani, nam priča, da se je malokdo med Slovenci zavedal dolžnosti do takih stvari!

⁶⁶ Prim. tudi Žigon, LZ 1920, 669.

⁶⁷ (Radics). Den Schonen Laibachs: Triglav št. 9 z dne 31. jan. 1865.

⁶⁸ Radics. Frau Musica in Krain. Lb. 1877, 40—41.

⁶⁹ Prijatelj, IMK 1909, 11, 13, 15, 21.

⁷⁰ Žigon, LZ 1920, 265—6 (objava).

⁷¹ Žigon, LZ 1920, 667.

⁷² Žigon, LZ 1920, 747—9.

II.

Tiste dele Korytkove ostaline, ki je morda z Boguslavom Horodynskim prispela 1839 v Galicijo, je bilo treba iskati deloma v dvorcu Zbydniów pod mestom Rzeszów, katerega solastnik je bil Horodyński obenem z bratom Onufrijem (Horodynski so bili posestniki Zbydniowa še 1930⁷³), deloma v raznih dvorcih v vzhodni, danes sovjetski, etnografsko ukrajinski Galiciji s poljskimi otoki, kjer je živelo Korytkovo ožje sorodstvo.

Vasi in dvorci, ki so pripadali v tej ali oni dobi 19. stoletja Emilovi veji Korytkov grba Jelita,⁷⁴ so bili:⁷⁵ 1) Podhorce (Podhorzyce) vzhodno od Lvova,⁷⁶ 21 km severno od Zloczowa;⁷ 2) Zezawa, v bližini mesta Zaleszczyki na desnem bregu Dnjestra;⁷⁶ 3) Zablotów, jugozapadno od Zaleszczykov, jugozahodno od mesta Kolomyja ob Prutu;⁷ 4) Piadyki, kak km od Kolomyje; Suchodoł, severno od Zaleszczykov pri Husiatynu, tik ob takratni avstrijsko-ruski meji.⁷⁵

Podhorce so bile menda najstarejša znana „rezidenca“ Korytkovih, ker se tako Jozefu Stanislavu Korytku⁷ kakor tudi njegovemu sinu, našemu Emilu,⁷⁷ pritika sem ter tja kot plemiški priimek „de Podhorce“ ali „de Podhorzyce“. Zezawa je bila do 1816 last Jana Nepomuka Rubczyñskega, Emilovega starega očeta po materi: šele 1816 se je dala vknjižiti kot lastnica obenem s svojim bratom Mavricijem Emilova mati Rudolfina r. Rubczyñska, 1817 pa njen mož Jozef Stanislav. Emil je bil rojen in za silo krščen dne 7. sept. 1813 v Lvovu,⁷ slovesno krščen pa šele 1820 po preselitvi staršev v Zezawo v Zaleszczykih, kjer so imeli katoliški Poljaki svojega župnika.⁷ V času Emilove internacije so živeli v Zezawi poleg njegovih staršev tudi še njegova babica, pač Katarina Rubczyñska (starši Jozefa Stanislava Korytka so umrli že prej: oče: general Jozef Korytko 1801, mati Otilija r. Orzechowska 1807), ter dva sinova: Evgenij (r. 1814) in Severin (r. 1816), medtem ko je bila hčerka Marija Otilija Napoleon (Otilka, Tolka)⁷⁸ že

⁷³ Danes NUK v Lj. Ms 471 št. 55.

⁷⁴ Glej grb na Korytkovem nagrobniku v lj. Navju.

⁷⁵ Ilešič, Iz domovine Emila Korytka: J št. 213 z dne 14. sept. 1930.

⁷⁶ Za krajevna imena je ohranjen poljski črkopis korespondence, čeprav pripada kraj danes tudi politično Ukrajini.

⁷⁷ Mal, Pred sodnim stolom predmarčne birokracije: DS 1930. 293.

poročena z Jozefom Jasińskim, gospodarjem Zablotowa⁷ in že mati (hči Natałka in morda tudi sin Witold).⁷⁸

V Korytkovi korespondenci se omenjajo izmed ožjih Emilovih sorodnikov še nekateri, ki jim domovanje ni ugotovljeno: neka „ciotka (tetka) Korytkowska in dva strica po materi: Marijan (Mavricij?), ki je umrl tik pred 24. aprilom 1837, in njegov brat Stanislav. Kakih tet in stricev po očetu ta korespondenca ne omenja (v genealogiji Korytkov⁷ so zabeleženi dve sestri in dva brata Jozefa Stanislava Korytka: Ana, Magdalena, Mihael, kanonik v Sandomierzu, ter Jan Duklan, Emilov krstni boter, ki je bil samec in živel v Lvovu ter imel na svoji skrbi v Lvovu študenta Emila nekako od 1830 do svoje smrti 1833).⁷⁹

Poleg Zeżawe je imel Emilov oče, čigar plemstvo so legalizirali gališki stanovi šele 1838,⁷ menda še več posestev, med njimi tudi Suchodol. Po njegovi smrti (ok. 1843)⁷ je sin Evgenij 1847 Zeżawo prodal Lukaszewiczu (v posesti Lukaszewiczew je ostala Zeżawa menda do druge svetovne vojne) ter se ok. 1850 preselil v Piadyke, posestvo svoje žene Teofile Mavricije Tekle Jadvige r. Oczosalske.⁷ Z Evgenijem se je preselila v Piadyke najbrž tudi njegova mati Rudolfina r. Rubczyńska,⁷⁹ medtem ko je Severin, ki je bil od 1846 poročen z Jadvigo Oczosalsko, sestro Teofilino,⁷ gospodaril v Suchodolu.⁸⁰

Evgenij je v Piadykah umrl 1867 ali 1869, njegova žena Teofila pa v Lvovu 1882 (pokopana v Piadykah). Zdi se, da so vsi njihovi otroci rano pomrli.⁷ Piadyki so prišle v druge roke, končno pred 1930 v roko Boguslava Horodynskega, vnuka Emilovega so-interniranca.⁷ Kje in kdaj sta umrli Emilova mati in sestra, ni ugotovljeno; vsaj že 1888 je bil Emilov brat Severin v Suchodolu edini predstavnik tiste veje Korytkov,⁸⁰ ki ji je bila izročena usoda Emilove literarne ostaline. Severinu (u. 1902)⁷ je vsaj še 1888 živel sin, toda ta za preteklost svojega strica po vsej priliki ni

⁷⁸ Korytkov zbornik II (pisma).

⁷⁹ Zawilinski—Ilešič, K biografiji Emila Korytka (po beležki O. Kolberga iz 1866—77): LZ 1899, 468—472.

⁸⁰ Ilešič, Emil Korytko (obj. in koment. slovenski prevod pisma, ki ga je pisal 12. avg. 1888 Emilov brat Severin sorodniku dr. Stanislavu Korytku v Lvov): LZ 1925, 187—189.

imel takega zanimanja,⁸⁰ kakor Emilovo sorodstvo prve in druge stopnje.

Bila je še ena veja Korytkov, ki je izhajala menda od brata generala Jozefa Korytka. Tej veji je pripadal dr. Stanislav Korytko, ki je bil advokat, živel vsaj 1888—1924 v Lvovu ter imenoval Severina Korytka svojega „stryjeczno stryjecznego stryjca“ (prastrica po očetu).⁸⁰

Pisma, ki jih je pisal Emil sestri Otiliji ali svaku, so menda sproti pošiljali staršem. Glavno hranilišče Emilove literarne ostaline je bila do 1847 pač Žeżawa, nato pa najbrž Piadyki, dokler so tam gospodarili Korytki; končno se je posrečilo Severinu zbrati v Suchodolu dobršen del Emilove ostaline.⁸⁰ V Zbydniowu menda ni ostalo nič Korytkovega; vsaj 1930 je čuvala Marija Horodyńska por. Kowerska v Zamoścu, vnukinja Emilovega sointeriranca Boguslava Horodynskega, menda samo Boguslavova pisma bratu Onufriju.⁷

To so bili kraji in ljudje, kjer je bilo na Poljskem v prvi vrsti treba iskati Emilovo literarno ostalino. Toda interes poljskih znanstvenikov zanjo je še poznejšega datuma ko slovenskih.

Šele leta 1857. se je zbudilo resno zanimanje zanj v poljskem narodopiscu in glasbeniku Oskarju Kolbergu, ki je živel deloma v Krakovu deloma v Kolomyji ter prav istega leta izdal prvo serijo „Pieśni ludu polskiego“, katerega so mu prišle v roko „Slovenske pesmi krajnskiga naroda“ iz 1839—44 s Korytkovim imenom na koncu prvega zvezka.

Nekako v istem času ali nekaj let pozneje je Boguslav Horodyński potoval v Italijo, „krenil v Ljubljano, obiskal grob“ Emila Korytka, „ga okrasil s cveticami in naročil žalno službo božjo“.⁸⁹ Vtisk na Horodynskega je bil tako silen, da si je napravil o njem kratko notico.⁷⁹

Ta beležka v zvezi s smrtjo Horodynskega dne 3. nov. 1866⁷ je po vsej priliki povzročila, da je mogel Kolberg svoje znanje o Korytku nekoliko poglobiti. Gospa Z. Horodyńska (pač Zofija, r. Wierzbicka, žena Boguslava Horodynskega) je namreč našla med papirji svojega moža omenjene „male spomine“ ter poročala v pismu iz Zbydniowa z dne 22. dec. 1866 o njih v Piadyke gospe Korytkovi, najbrž materi Emilovi Rudolfini. Do te korespondence

ali vsaj odgovora na to pismo se je dokopal na neki način Kolberg, morda ko je bival v Kolomyji, a imel je na službo še druge informacije o Korytku, ko je vse svoje znanje o rojaku zabeležil na zadnjem listu pred platnico prve knjige „Slovenskih pesmi krajskega naroda“, ki jih je nato dne 7. maja 1877 daroval knjižnici Jagielonske univerze v Krakowu.⁷⁹

Kolbergove opombe nudijo sicer čudno mnogo napačnih biografskih podatkov, opozarjajo pa na drugi strani, da je moral imeti pisec v evidenci poleg „malih spominov“ Horodynskega in Korytkovih člankov v listu „Illyrisches Blatt“ še tudi neko drugo gradivo. Omenjajo se namreč v njegovi beležki izmed Korytkovih znancev poleg Prešerna tudi taki, ki jih ne navajajo tiskana poročila ljubljanskega tednika, pač pa rokopisi in posebni odtisi v tako zvanem Korytkovem zborniku II: Gaj, Toman, Zima. Toda Kolberg je 1890 v Krakowu umrl, javnost pa sta opozorila na njegovo opombo šele Roman Zawiliński in Ilešič 1899.¹⁹

Medtem sta se pa že interesirala za Korytkovo usodo dva poljska žida: Ludovik Gumpłowicz iz Krakova, jurist, od 1876 docent, od 1882 profesor na pravni fakulteti graške univerze,⁸¹ in pa njegov sin Maks, ki je bil 1888 že 24 let star ter še ali pa le kratek čas prej slušatelj dr. Gregorja Kreka, profesorja slavistike v Gradcu.⁸¹ In žida sta kmalu izpričala, da vesta, kje in kako je treba iskati.

Profesor Gumpłowicz je pač iz časov, ko je bil v Lvovu žurnalist in notar,⁸¹ vedel, da živi v tem mestu odvetnik dr. Stanislav Korytko. Sodim, da je bil prav Ludovik Gumpłowicz tisti, ki je povzročil, da se je dr. Stanislav Korytko s pismom z dne 6. avg. 1888 obrnil po informacije v Suchodol do svojega daljnega sorodnika: Emilovega brata Severina Korytka, ter dobil v odgovor pismo z dne 12. avg. 1888. Medtem ko je bil izvirnik tega Severinovega pisma vsaj še 1925 pri dr. Stanislavu Korytku,⁸⁰ je poslal adresat že dne 24. avg. 1888 kopijo pisma nekemu poljskemu „kolegu“,⁸² po vsej priliki nikomur drugemu kot profesorju L. Gumpłowiczu v Gradec. Za uvod v kopijo pisma z dne 12. avg. 1888 piše namreč dr. Stanislav Korytko: „Wielmożny Panie Kolego!

⁸¹ Polec, Gumpłowicz L.: SBL I. 273—5.

⁸² Glej naš III. del. št. 124.

W sprawie wynalezienia bliższych szczegółów z życia ś. p. Emila Korytki donoszę W Panu iż pisałem do mego stryjeczno stryjecznego stryja (jak W Pan kolega widzi dosyć dalekiego krewniego), właściele dobr Suchodoł w Husiantyńskim imieniem Seweryna i od niego następujące ortzymalem szczegóły. Cytuję tu list z opuszczeniem tego, co do sprawy nie należy.“ A na koncu kopije pisma z dne 12. avg. 1888 je lvovski odvetnik za svojega „kolego“ še dostavil: „Oto przytoczłem prawie cały list. Są tu i potrzebne szczegóły i niepotrzebne, a brak wielu. Z początku chciałem sam pisać z prośbą o dalsze szczegóły, rozmyśliłem się jednak i czekam aż mi W Pan kolega doniesie jakich jeszcze potrzeba szczegółów i proszę o wyrażne pytan wypisanie a ja podejmuję się nadal pośrednictwa. Cokolwiek bym zaś jeszcze z innych źródeł dowiedział się również doniosę, lecz to może nastąpić aż chyba dopiero w październiku, gdyż wtedy z tymi osobami inne źródła stowiacymi będą się mogli widzieć. Upraszam o rychłą odpowiedź. Adres: Lwow Skarbkowska 16.“ Vsebina Severinovega pisma z dne 12. avg. 1888⁸⁰ pa je bila res taka, da je iskatelj podatkov o Korytku moral najti svojo pot. Pismo namreč prinaša poleg že malce legendarnih poročil o Emilovi obsodbi in odmevov slabega piščevega poznanja ljubljanskih razmer 1837—1839 tudi: točna poročila o Emilovih ožjih sorodnikih; informacija o tem, da ima Severin Korytko v Suchodolu „zbrane vse njegove liste, pisane roditeljem od njegovega odpotovanja iz Lvova“, in „celo tudi njegove pojedine pisma“, seveda le v rokopisu, ker „tiskanih ni, zakaj to je bil mlad človek, ki je imel 23 let, ko je bil aretiran“; opomin, „da so o (po?) pokojnem Emilijanu še nekatere študije“, ki da jih „rad da, če jih bodo gospodje potrebovali“, samo „podvizajo se naj, zakaj on bo kmalu na onem svetu, a po njegovi smrti njegov sin ne bo mogel vsega tako natanko poročati kakor on kot očitavec.“

Ako je pravilna kombinacija, da je prof. Ludovik Gumpłowicz pravi povzročitelj akcije 1888 in naslovljenec pisma z dne 24. avg. 1888, potem je začetni nadaljnji potek jasen: profesor Gumpłowicz se je potrudil, da je s pomočjo lvovskega advokata Korytka, Emilovega pranečaka, dobil v Gradec tisti del Emilove

literarne ostaline, ki je bila 1888 pri Emilovem bratu Severinu v Suchodołu na Husiatynskem; to ostalino je dal na uporabo svojemu sinu, slavistu Maksu Gumpłowiczu, tako da jo je ta imel od Korytkovih sorodnikov na posodo. In vse kaže, da je ta kombinacija pravilna, kajti: Gumpłowiczeva sta res imela v Gradcu na posodo od galiških Korytkov dobršen del Korytkove literarne ostaline;⁸³ pismo Lvovskega advokata z dne 24. avg. 1888 je bilo tudi pri njima.⁸² Na žalost so pa nastopile prilike, da se klopčič ni mogel v ravni črti razvijati naprej.

Mladi Maks Gumpłowicz je namreč izposojeno gradivo dal na porabo svojemu profesorju slavistu Kreku. Graški slavist si je stvari, ki so se mu zdele važne, prepisal, a zbornik, kakor je mislil 1900, vrnil,⁸³ pač upajoč, da mu bo še na razpolago za kolacioniranje. Toda mladi Gumpłowicz je kmalu nato odšel iz Gradca na Dunaj, kjer je postal lektor poljskega jezika, a se 1897 sam usmrtil.⁸¹ In ko je hotel dr. Gregor Krek ob stoletnici Prešernovega rojstva primerjati svoje prepise z izvirnikom, je mogel samo za- trjevati, da je Korytkov zbornik, ki je poleg prepisanih stvari obsegal tudi „mnogobrojna pisma do svoje rodbine v domovini“, „ob smrti ali morda že pred smrtjo omenjenega duhovitega mladega poljskega učenjaka izginil, da nihče ne ve kam“, in da je „tudi dognano, da ga lastnikom rekše sorodnikom Korytkovim ni bil več vrnil“.⁸³ S tem dejstvom se je graški slavist pobotal ter 1900 poročal o zborniku zgolj na osnovi svojih prepisov in spominov.⁸³ In ko je nekaj let pozneje zopet prišel v evidenco neki Korytkov zbornik, je bilo to čisto drugo gradivo ko tisto, ki ga je površno opisal dr. Krek.

Ta novi zbornik je izsledil pri Lvovskem antikvarju Tomasiku ukrajinski pesnik in politik dr. Ivan Franko, ki je obenem z opisom objavil 8 kosov v celoti, glede ostalega večjega dela pa namignil, da ga namerava le deloma sam objaviti.⁸⁴ Uspelo mi je, da je prišel zbornik 1910 v privatne slovenske roke, 10. dec. 1917 pa v

⁸³ Krek Gregor, Prešernova še nenatisnjena pesem in drugo: Prešernov album (= dec. štev. LZ 1909), 747—754.

⁸⁴ Франко, Емил Коротко, забутий славянський етнограф: Записки Наукового Товариства Імени Шевченка LXXXVI (1908, Кн. VI), 83—122.

ljubljsko študijsko knjižnico (danes je v NUK pod sign. Ms. 455 I z dotično našo korespondenco vred). Ker sem se uveril, da je Frankovo poročilo sicer zelo dragoceno, a zaradi nepoznanja slovenskih prilik v Korytkovem času tudi zelo pomanjkljivo, sem zbornik znova popisal,¹ nekaj njegovega gradiva pa porabil tudi v drugih zvezah.² Kaka je bila po Frankovi smrti 1915 usoda listov 405—427, ki si jih je bil lastnik 1910 pridržal v Lvovu, ne vem . . . .

Nobenega migljaja ni, da bi bil tudi Korytkov zbornik I med gradivom, ki ga je imel Emilov brat Severin 1888 zbranega v Suchodołu. O vzrokih se da samo ugibati: ali je to skupino že Emilov oče izločil? ali je storila to Emilova mati? ali so si sorodniki skupino razdelili, da je prišla končno nekako polovica v roke nekemu, ki jo je prodal antikvarju?

O Gumpłowiczevem zborniku (t. j. Korytkovem zborniku II) se po 1900 dolga desetletja ni dalo nič zvedeti. Pokojnemu dr. Ilešiču je sicer Lvovski odvetnik Stanislav Korytko 1924 v Lvovu osebno izročil pismo Severina Korytka z dne 12. avg. 1888,⁸⁰ toda to pomembno dejstvo ni vedlo do odkritij glede na ostalino, bodisi, da se Ilešič ni domislil zveze med pismom in Krekovimi izvestji o Gumpłowiczevem zborniku, bodisi, da je Poljak mnogokaj že pozabil. Za naše iskanje je v Ilešičevih opombah k objavi omenjenega pisma v slovenskem prevodu pomembna le beležka, ki potrjuje domnevo o adresatu pisma z dne 24. avg. 1888: „kolikor se je spominjal (Ilešič 1925) iz razgovora z g. dr. Stanislavom Korytkom (1924), . . . je pri tej akciji (1888) sodeloval profesor na pravni fakulteti v Gradcu Gumpłowicz“.⁸⁰ Sam sem nadlegoval z vprašanji o izgubljenem zborniku tudi kolego dr. Gojmira Kreka, sina graškega slavista, toda tudi ta mi ni vedel pomagati. Lahko si je torej predstavljati moje radostno presenečenje, ko sem v „Seznamu predmetov“ naše „Prešernove razstave“²⁴ pod št. 143 bral: „Iz Korytkove mape II. 1838“ ter se kmalu prepričal, da gre za izgubljeni

⁸⁰ Prim. v Rupljevem članku, SJ 1940, str. 11—12, št. 13, 18, 26, 27, 38; prim. tudi krivični poskus iz 1939, smešiti Kidričevo prizadevanje, da se Korytkovo delo in zasluge vsestransko objektivno ocenijo: Fr. Marolt, Kočevski zbornik 1939, str. 180 (z namiganji proti LZ 1910, 750).

Gumplowiczew zbornik, ki si ga je naša NUK pridobila jan. 1943 iz ostaline pok. dr. Gojmira Kreka ter ga uvrstila poleg prejšnjega kot Ms. 455 II.

Habent sua fata libelli — a tudi pri velikih kulturnih in znanstvenih delavcih je treba računati s pozabljivostjo. Usoda gališkega dela Korytkove ostaline se je zdela bolj komplicirana od usode ljubljanskega, a se čisti.

III.

Korytkov zbornik II tvorita dve skupini: 1) rokopisno in tiskano gradivo v obliki sešitkov in posameznih listov razne velikosti in provenience, ki jih je zbral Korytko sam in dal sam vezati; 2) gradivo, ki je prispelo v skupino po Korytkovi smrti, večinoma v Galiciji, in ni uvezano.

Da ugotovimo: prvič, kaj zbornik vsebuje; drugič, v kakšnem razmerju je današnja vsebina vezanega dela do Korytkovega seznama iz 1838, ki je na koncu zvezka; tretjič, kako se vse te ugotovitve skladajo s Krekovim opisom iz 1900.

Začnimo z vezano skupino, ki jo je priredil in uredil Korytko sam:

Platnice, v katere je dal Korytko vezati to svoje gradivo po 9. dec. 1838, kateremu pripada najmlajši datum uvezane korespondence (glej niže št. 21), in pred 31. jan. 1839, ko je umrl, so še ohranjene, a vsa oprema priča o človeku, ki je imel estetski čut, smisel za red in sredstva za izvedbo: zeleno platno za prevleko platnic; po trije rdeči trakovi na platnicah (danes so odtrgani); elipsast ščitek na zunanji strani prednje platnice z nadpisom: „Pamiatki i zapiski rozmaitej trešci drukowane i w rekopismah z Lublany 1838. Emil Korytko“; majhna vizitka z besedama „Emil Korytko“; na prvi strani (277) zadnjega, neprilepljenega lista Korytkov lastnoročni seznam celokupnega vezanega zbornika v poljskem jeziku z 59 številkami.

Sestavine vezanega zbornika so sledeče (prva, debelo tiskana številka predstavlja moje štetje skupin; med oklepajema pomenita prvi dve številki strani zbornika, K in številka za črko pa Korytkovo štetje v seznamu na 277. strani):

1. Korytkove lastnoročne beležke v poljščini,⁸⁵ izpiski iz nemške, francoske in angleške lektire (3—14 = K 1). — Krek ne omenja.⁸⁶

2. Izpiski iz Helmoldove „Chronica Slavorum“, Lubecae 1659. pag. 21 (15 = K 2). — Krek ne omenja.⁸⁷

3. Dve tiskani genealoški karti iz poljske zgodovine, ena iz ruske (18—19, 21, 23 = K 3). — Krek ne omenja.⁸⁷

4. Zemljevid z imeni 41 krajev na Kranjskem, 8 v sosednih pokrajinah v gajici ter z napisom: Popis cranske noše v letu 1838. P. Ritter. Kraji na Kranjskem, ki jih je dal narisati pač v zvezi s slikami narodnih noš, so po abecednem redu sledeči (puščam Korytkovo pisavo): Bistrica (= Bohinjska B.), Bled, Bohen, Cirknica, Ipava, Idria, Kamnik, Kočevje, Kostanjevica, Kranj, Kranjska gora, Krimberg. Kropa (pod Metliko), Ljubljana, Ljubno, Loka, Ločki potok, Loža (= Lož), Metlika, Mokronog, Novo mesto, Planina, Podpeče (= Podpeč), Polhov gradic, Poljane (nad Kolpo), Postojna, Prem, Radeče, Radolca, Razderto, Ribnica, Snežni verh, Sorica, Šmarna gora, Šuzimberg, Teržič, Trebno, Turjak, Velesovo, Verhnika, Višnja gora. Iz sosednih pokrajin so imenovani, pač zaradi orientacije, le: Celle, Čuber, Gorica, Karlovce, Kras, Terst, Triglav, Žumbrek (26 = K 4). — Krek ne omenja.⁸⁵

5. Dr. Prešern (boh.), Sonet. An böser Wunde (avtogram; 27 = K 5: Sonett Prescherna). — Krek tekst omenja (749), a ne pove, da so 4 ločila drugačna kakor v LZ 1898, 188.⁸⁸

6. Prešernov avtogram, a brez podpisa in naslova: Du spieltest, spielst noch (začetni verzi na geslo iz Tiecka: Nur in Tonen mag sie gerne; Korytkova roka je dostavila naslov: An d. G. I. W. [An die Gräfin J. Welsperg?]) in pa datum na koncu: Den 21 ten April 1837; 29 = K 6: drugi sonet, Nur in Tonen mag sie gern). — Krek je tekst ponatisnil, a z izpremembami in pogreški; tudi ni opazil, da je isti tekst po drugem viru že Radics 1877 objavil.⁸⁸

⁸⁵ Etnografsko gradivo za „Slowianscyzno“: dodaj Kidrič, LZ 1910. 299. 300, 302, 303, 304, 305, 364, 365, 682.

⁸⁶ Literarna in jezikovna izobrazba.

⁸⁷ Slovanska zgodovina: dodaj Kidrič: LZ 1910, 365.

⁸⁸ Gradivo za poglavje o kranjskem jeziku in literaturi (= Slowianscyzna T. I, odd. 1): prešerniana so pripravljena za novo izdajo Prešerna; dodaj Kidrič: LZ 1910, 301, 304, 305, 364, 365, 366.

7. Prešernov avtogram, a brez podpisa: An die Slowenen, die in deutscher Sprache dichten (31 = K 7). — Krek temu „že davno znanemu sonetu... v prepisu ni odločil nobenega prostora“, a tekst se ne sklada povsem niti s prvo objavo (IB 7. apr. 1838), niti s prireditvijo za „Namečik“ 1846.⁸²

8. Rokopis neznane roke in brez avtorjevega imena: Die Geliebte und ich (33 = K 8). — Pod tekstem je zabeležila ista roka: Im Jahre 1834. Krek je bil pač slab razbiralec rokopisov in slab poznavalec duha Prešernove pesmi, da je proglasil roko za Prešernovo ter tekst ponatisnil kot „njegov (Prešernov) proizvod“ (748). Krekova pomota je zapeljala dr. Fr. Vidica, da je sprejel 1901 ta tekst z nemškonalno tendenco v Prešernove „Poesien“, in Pintarja, da jo je uvrstil 1902 v izdajo Prešernovih „Deutsche Gedichte“. Dr. Žigon, ZMS 1903, 150—151 sicer mora Kreku verjeti, da gre za Prešernov rokopis, energično pa zavrača misel na Prešernovo avtorstvo in meni, da je pesem bral, „še preden jo je objavil (Krek) v Preš. alb., natisnjeno v štiridesetih letih“ v Illyr. Bl. ali Carnioliji“, da „se mu ni zdela Prešernova ne po vsebini ne po obliki“ in „da je bil pod tekstem podpisan... pesnikovač Hermann von Hermannsthal“. Ugotoviti moram, da si Žigonova izvajanja nasprotujejo: kako je mogel misliti (dr. Žigon) pred Krekovo objavo na Prešernovo avtorstvo, zlasti še, če je bil podpisan Hermannsthal? Ker je tekst na istem lističu kakor št. 9. medtem ko ga v listih Illyrisches Blatt in Carniolia zaman iščem, sodim, da je Rizzijev.⁸⁸

9. Rokopis iste neznane roke kakor št. 8 in istotako brez avtorjevega imena: In der Gesellschaft (34, na drugi strani istega lističa kakor št. 8, zato Korytko v svojem seznamu teksta ni posebej omenil). — Pod tekstem je zopet opomba kakor pri št. 8: „Im Jahre 1834“, nad tekstem pa druga: „abgedruckt“. Krek je seveda tudi ta tekst proglasil za „rokopisni Prešernov proizvod“ ter povzročil pri Vidicu in Pintarju podobno zmotno obravnavo kakor z opombo k naši št. 8, a Žigon je dokazal, da je avtor Rizzi. ki je objavil pesem v ljubljanskem IB 12. marca 1836.⁸⁸

10. Milko (avtogram), Slovencam — An die Slowenen. Wörtliche Übersetzung (35—36 = K 9). — Slovenski izvirnik tvori šest stanc na štirivrstično geslo „Le ptujkam (: Kamenam :) ble

so vdane Kranjcov množce ... Dr. Prešérin (Sonetni venec 6, vr. 11—19). Agitatorično usmerjenost pesmi odločajo gajica, moto, „mati Slava“ in „Danica ilirska“, ki mlade Slovence „prijetno vabi ... zažgati domačije serc darove.“ — Krek, ki je ponatisnil moto in prvo stanco (751), ugotavlja, da „Milko“ v podpisu ni Emil Korytko, ampak Prostoslav Milko n. pr. v IB 1840 št. 23, ne ve pa, da je to Malavašičev psevdonim, dasi je to povedal tudi Marn že 1881 (Jez. XIX). Tudi Krekovo ugibanje, da je bila „natisnjena ... najbrže v Gajevi „Danici ilirski“, je jalovo, ker pesem do danes ni bila nikjer še natisnjena⁸⁸ in čaka prilike za objavo.⁸⁹

11. Izpisek stavkov v Petretičevih „Svzetih Evangeliomih“ iz 1651, kjer govori o petju, zlasti o viži narodne pesmi „Lepo mi poje črni kos“ (37—38 = K 10). — Krek na ta listič ne opozarja.⁸⁵

12. Rokopis neznane roke v metelčici: Poželene. (39—40 = K 11). — Krek je to, kakor se mu zdi, „napol narodno, napol umetno“ pesem objavil (751—752).⁸⁹

13. Dr. Prešern (avtogram v bohoričici), Oserčenje (41 = K 12). — Krek sicer meni (750), da „inačic tu nobenih ni, samo da ... tu pesmi ni naslov Pevcu“, vendar se razlikuje rokopis od prve objave (Oserčenje: IB z dne 9. jun. 1838) kakor tudi od objave v „Poezijah“ (Pevcu) po ločilih na koncu 1., 2. in 3. kitice.⁸⁸

14. Dr. Preš. (avtogram na majhnem lističu v bohoričici), Un dan si začela ... (43—44 = K 13 Wiersze Prefherna). — Pesem, ki velja Pepci Božič (Krištofbirtovi), r. 15. febr. 1819, je pesnik opremil tudi z datumom: 23. dan Maliga Travna 1836“, ko je nago-vorjena pravkar dopolnila 17 let. Krek trdi, da objavlja pesem (v gajici) „do pičice“ natančno, vendar je dodal 3 naglasna znamenja, en naglas izpremenil.⁸⁸

15. Prganjen listič z rokopisom v bohoričici neznane roke, ki je zapisala 7 epigramov (45—47 = K 14: Piesni ludu). Tretji epigram je brez naslova („Vselej Krajnc, kter' imel je um in zna-nje ...“), naslovi ostalih epigramov so: Predgovor; Božji in ljudski kralj; Sojogladen pravdar; Tercjalka hišna glava; Desetkarju (dr. Jak. Zupanu, ki je objavljal v KČ II in III skupine po 10 epi-gramov); Sodnikam pevcev: Ne — Mecenam (pač proti Prešer-

⁸⁹ N. pr. v zborniku „Zbornik slovenskega pesmostvorstva ob Prešernu“.

novim „Seršenom“ v KČ III). Zbirka.⁸⁷ ki jo je Krek prezrl, čaka na objavo.⁸⁹

16. Prešernov nepodpisani avtogram nagrobnega napisa Čopu v bohoričici na majhnem lističu: Kar govori Evropa jih učena . . . (49 = K 15: Napis mający być umieszczony na Pomniku Čopa). — Krek ni ugotovil (750), da gre za rokopis Prešernove roke, in zaradi tega je bilo tudi Žigonu otežkočeno priti do končnega zaključka glede tega epitafa (ZMS 1903, 142—143; DS 1905, 741 do 742). V Krekovi objavi je sicer ena umestna korektura (3. v.: imenitnega nam. imetniga), a tudi 25 naglasnih znamenj, ki jih v Prešernovem rokopisu ni. Ker so se posvetovali v Ljubljani o obliki Čopovega nagrobnika dne 29. apr. 1838 (Žigon, Sn 1917, 321), a je naš tekst uvezan v zbornik obenem s pismom, ki nosi žig z dne 9. dec. 1838 (naša št. 21), je naš rokopis nastal najbrž šele po 29. aprilu, gotovo pa pred 9. dec. 1838.⁸⁸ Če se izkaže še pravilnost Justinovih informacij (J 8. febr. 1940; SN 20. in 27. dec. 1943), da ima v tako zvanem Čop-Prešernovem zvezku v Prešernovem rokopisu prvi osnutek in dokončno obliko epitafa Čopu, bo vprašanje Prešernovega avtorstva in posameznih faz nastajanja definitivno rešeno.⁸⁸

17. Korytkov koncept nemškega pisma uredniku graškega lista „Der Aufmerksame“ (to je bil takrat A. J. Polsterer) z dne 28. aprila 1838 obenem s sonetom „Antwort auf d. Sonett des Dok. Prešern (boh.) an die Slovenen N. 14 Il. Bl.“ (51—53 = K 19: List do Redak. Uvažnego). — Krek tega gradiva ni zabeležil, čeprav gre za tako značilno osvetljavo ljubljanskih časopisnih razmer in Korytkove povezanosti s Prešernovimi stremljenji,⁸⁸ da je objava pisma nujna potreba.⁹⁰

18. Izvirnik Čopovega nemškega pisma iz Ljubljane Prešernu v Celovec z dne 27. marca 1832 s kritiko Jarnikovega „Etymologikona der Slovenischen Mundart in Inner-Oesterreich“ iz 1832, a brez konca in podpisa (55—58 = K 20: List Zhopa Mat.). — Gre za oceno, na katero odgovarja Prešeren v pismu okoli 30. marca 1832 (Prešeren I, 286—8). Ker ima Čop v seznamu svojih pisem iz 1832 zabeleženi v marcu samo pismi z dne 13. in 27. (Carniola

⁹⁰ Gradivo za izdajo Korytkove korespondence, ki je v načrtih Akademije znan. in um. v Ljubljani: dodaj Kidrič: LZ 1910, 301, 302, 303, 304, 305, 306

1918, 33), je odposlal dne 27. marca 1832 Prešernu dve pismi: tistega, ki ga je začel pisati 20. in nadaljeval 24. (Prešeren I, 284—6), in našega z dne 27. marca. Pismo je tem važnejše, ker je poleg prejšnjega edino ohranjeno Čopovo pismo Prešernu. Krek je na pismo sicer kratko opozoril (752), toda ker ni niti poznal Čopove pisave niti upošteval Korytkovega seznama, je samo ugibal, da se menda ne moti, ako proglašja za pisatelja tega pisma Čopa.⁸⁸

19. Pismo, ki ga je pisal o Kočevcih nemški literat Julius Max Schottky Jožefu Rudežu v Ribnico z Dunaja 26. febr. 1819 (59 do 62 = K 21: List Szotkiego). — Krek tega važnega pisma, ki daje začetkom odnosov med Prusom Schottkyjem in Slovencem Rudežem povsem novo osvetljavo, v svojem opisu ni omenil.⁹¹

20. Pismo v imenu Ludwiga Foersterja Korytku z Dunaja z dne 10. okt. 1838 (63 = K 22: List Dacbolda /?/); pismo je poškodovano, da je čitljivo samo še p. Lud. Foerst...; po vsej priliki je bilo na manjkajočem kosu ime tistega, ki je podpisal za lastnika firme). — Krek pisma, ki je prvi ohranjeni dokument za osvetljavo Korytkove akcije, da si preskrbi na Dunaju litografije narodnih noš in portretov pomembnih Kranjcev, ne omenja, dasi je vredno objave.⁹⁰

21. Pismo Ludwiga Foersterja Korytku z Dunaja 5. dec. 1838 s pečatom ljubljanske pošte 9. dec. 1838 (65—68 = K 23: List Foersterja). — Krek tudi tega pisma, ki govori o pošiljki poskusnih odtiskov litografij in o proračunih, ne omenja, čeprav je vredno objave.⁹⁰

22. Pismo Josepha Riegerja v nemškem jeziku Korytku iz Trsta z dne 6. dec. 1838 (69 = K 24). — Krek pisma, ki govori o Korytkovih prizadevanjih, dobiti sliko črnogorske moške noše, ne omenja, dasi je vredno objave.⁹⁰

23. Nedatirano pismo Janeza Zime (Sime) Korytku iz Loškega potoka v Ribnico, torej iz druge polovice 1838, ko je bival Poljak pri Jožefu Rudežu od 15.—19. avg., od 7. sept. dalje nekaj dni in od 4.—11. novembra (IMK 1909, 20—21; 71 = K 25). — Janez Zima je bil po šematizmu kaplan v Loškem potoku, rojen na Bledu

⁹¹ Spada h gradivu za objavo n. pr. v „Korespondenci znamenitih Slovencev“, ki jih izdaja AZU v Ljubljani; dodaj Kidrič. LZ 1910, 302.

16. jun. 1808, ord. 3. avg. 1836; Krek pisma ne omenja, dasi je vredno objave.⁹⁰

24. Z(upan), 500 slovenskih pregovorov... Dodate Ilirskemu Listu Ljubljanskih novic 17. d. Sušca 1832 (boh., 73—80 = K 26: Przyslowia). — Krek ta tisk omenja (752).⁸⁹

25. Alphabetum Glagoliticum. Runicum. Graecum (rokopis; 81 = K 28). — Krek tabele ne omenja.⁹²

26. In Alphabetum illiricum expositio, rokopis; 83—91 = K 28). — Krek te latinske razlage glagolskih in cirilskih črk ne omenja.⁹²

27. Dr. Prešern (boh.), Resignation (Aus dem Polnischen des Adam Mickiewicz) (separatnik v 12° iz IB 4. marca 1837; 96 = K 29). — Krek prešernianum omenja (752), toda ker je pozabil na Marnov Jezičnik XVIII iz 1880 (str. 48), se lovi, kakó „vse kaže, da je tu sonet ponatisnjen iz kakega almanaha, katerih je takrat v našem cesarstvu vsako leto precejšnje število prihajalo na dan.“⁸⁸

28. Dr. Jakob Supan (separatnik iz Horvatzke, Slavonzke y Dalmatinke Danicze 1835, št. 15; 97—100 = K 30). — Krek separatnika, ki opozarja na Zupanova popotovanja po slovanskem jugu, njegovo slavistično biblioteko in njegova prizadevanja za „duhovno zjedinjenje vsih ilirskih Slavijanov“⁸⁹ specialno ne omenja.

29. R(ohony) G.. Palma, quam Dugonics, similesque Magyari Slaviae eripere attentarunt, vindicata. Zagrebiae, Typis Francisci Suppan (brošura iz 1832; 101—115 = K 31). — Krek latinske brošure, ki spada med prve tiskane hrvatske proteste proti vsiljevanju madžarščine, posebej ne omenja.⁹³

30. (Vodnik), Pesmi za brambovce. 1809 (brošura; 117—132 = K 32). — To zbirko Krek omenja.⁸⁸

31. Glogovkinje horvatske. Još Horvatska nij propala (Gaj). Nek se hrusti šaka mala (Vukotinović). 1835. Zagreb, Fr. Suppan (brošura; 133—140 = K 33). — Prešeren je sicer, če se sme verjeti Vrazovemu pismu Gaju iz Ljubljane dne 27. jan. 1837 (Preš. II, 354), Gajevo budnico „Još Horvatska“ že pred Korytkovim prihodom „rad slušal i peval“, nedvomno pa je Korytkovo zbiranje te literature zanimanje zanjo med njegovimi znanci poglobilo. Krek se v podrobnosti tukaj ni spuščal (752), ampak je to in naslednji

⁹² Črkopisno gradivo; dodaj Kidrič, LZ 1910, 301, 305.

⁹³ Gradivo o ilirizmu; dodaj Kidrič, LZ 1910, 558, 745.

dve številki le skupno označil kot „drobne hrvaške leposlovne proizvode izza početka tako zvane ilirske dobe.“⁹³

32. Gaj, Kosenke ilirske (Tužno spěva vitez na planini, Doletiše ptice kukavice, Hajdi bratjo, hajd junaci), Zagreb 1835. Franjo Suppan (brošura; 141—144 = K 34)⁹³

33. Drašković Janko grof, Mladeži ilirskoj, Zagreb 1836, Franjo Suppan (brošura; 145—152 = K 35).⁹³

34. Kumerdej Blasius, Ankündigung einer allgemeinen Slavischen Grammatik, Laibach in Krain den 15tem Marz 1793 (prepoznjen list, str. 3—4 vsebuje: Verzeichniss der Herren Kollektanten, bei welchen Pränumeration angenommen wird; 153—154 = K 36: Wiadomienie Krajn. Gramatiki). — Krek oglasa ne omenja.⁹⁴

35. Čelakovský, Krajnska literatura. Krajnska Čbelica, t. j. Krajnska Včelka, vydavana M. Kastelicem; v Lublani 1830—32. Tri častki. (Dotična pola ČČM VI, zv. 4, str. 443—453; 157—168 = K 37: Krajnska literatura). — Krek (752) omenja kot „obče znano presojo“.⁹⁸

36. Schimek Maximilian, Nachricht an die Gelehrten, Wien den 24. July 1783 (173—180 = K 38). — Krek sploh ne omenja tega načrta vseslovanske slovnice, ki sicer nima prave znanstvene vrednosti, pač pa iniciativno in propagandno.⁹⁴

37. Uverovljena kopija dekretov o imenovanju Čopa za gimn. profesorja z dne 25. apr. 1820 (Dubrovnik), 2. okt. 1820 (Reka), 5. okt. 1822 (Lvov), 6. sept. 1825 (supliranje lat. in grške filologije na univerzi v Lvovu), 21. nov. 1825 (isto), 18. sept. 1827 (priznanje za supliranje v Lvovu), 23. avg. 1827 (Ljubljana) (181—184 = K 39: Zaswiadczenia Zhopa). — Vse kopije so na eni poli, ki ima na koncu beležko, da so kolacionirane v Ljubljani dne 7. febr. 1829. Krek si je to sestavino Korytkovega zbornika zabeležil, toda slabo proučil (753), ker naglaša, da gre za „Čopove izvirne dekrete (ne prepise)“.⁹⁸

38. Prepis Vodnikove „Ilirije oživljene“ brez naslova in avtorjevega imena, a s Korytkovim tolmačenjem nekaterih mest (185 do 187 = K 40: Tlómacczenie Vodnika). — Krek tega kosa ne omenja.⁹⁸

39. Dr. Prešern, Sonetni venec (natisk v bohoričici iz l. 1834 na neobrezanem boljšem papirju; 189—192 = K 41). — Krek (750).

⁹⁴ Slavistično gradivo; dodaj Kidrič, LZ 1910, 365—6.

ki je opazil „posebno lep papir, kakor bi bila to kakova svečana izdaja“, še mora ugibati, da „morda je bila priloga časopisu „Illyrisches Blatt“, ako ni bila kar posebej tiskana“;⁸⁸ danes vemo, da gre za prilogo listu IB z dne 22. febr. 1834.

40. Pet številčk praškega, Slovanom prijaznega nemškega lista „Ost und West“ iz 1838 s Korytkovimi članki o zbiranju narodnih pesmi: 58. (21. jul., str. 239—240: Den Freunden des Slawenthums in Krain ein Slawe aus Norden... Laibach, den 10. Juni 1838); 63. (8. avg., str. 259): Sammlung krainerischer Volkslieder... Laibach, den 24. Juni 1838); 89. (7. nov., str. 365—366: Ein Wort über das Volkslied in Krain); 90. (10. nov., str. 368—369: Ein Wort über das Volkslied in Krain, Fortsetzung); 93. (21. nov., str. 380 do 381: Ein Wort über das Volkslied in Krain, Beschluß) (193—212 = K 42). — K članku v št. 89. je dostavila redakcija: „Fragment eines Aufsatzes, welcher bestimmt ist, als Vorrede zu der neuen Sammlung von Krainerischen Volksliedern zu dienen, die dr. Korytko in Laibach herauszugeben gesonnen ist.“ Skupina, ki jo je Krek (752—753) zabeležil,⁸⁵ je tudi pomembna obogatitev Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, ki tega lista nima.

41. Rokopis neznane roke brez naslova, vsebuječ prepise nemškega članka „Ein Wort über das Volkslied in Krain“ v listu „Ost und West“ 1838 št. 89, 90, 93 (213—224 = K 43: Przedmowa do piesni ludu). — Krek članka ne omenja,⁸⁵ ker pač ni opazil, da so v njem tudi pomembni odstavki, ki jih urednik Rudolf Glaser v list „Ost und West“ ni sprejel, ker je objavil samo „Fragmente“ (prim. našo št. 40. op. k št. 89 v „Ost und West“). V izpuščenih odstavkih se obravnavajo: ljubljanski muzej (218);⁹⁵ izginevanje narodnega blaga (214);⁸⁵ Korytkova želja, zbirati pri vseh južnih Slovanih od Soče do Vardarja (215);⁸⁵ potreba ohraniti slovensko jezikovno individualnost⁸⁸ (215—216); akcija za zbiranje narodnih pesmi 1817 (220; prim. Kidrič, Zgod. 663—664).⁸⁵

42. Korytko Emil, Den Freunden des Slawenthums in Krain: ein Slave aus Norden... Laibach den 10. Juni 1838 (separatnik iz lista „Illyrisches Blatt“ št. 25 z dne 23. jun. 1838 str. 97—98; 225 = K 44). — Krek separatnika ne omenja.⁸⁷

⁸⁵ Gradivo za oris ljubljanske duhovne atmosfere ok. 1838; dodaj Kidrič LZ 1910, 493.

43. Korytko Emil, *Slowenische Volkslieder aus Krain*. (Slovenske pesmi kranjskega naroda . . .). Laibach den 26. Juli 1838 (separatnik iz IB št. 30 z dne 28. jul. 1838 str. 118—119; 22 = K 45). — Krek separatnika ne omenja.⁸⁵

44. Dve številki lista „*Illyrisches Blatt*“ iz 1838: št. 25 in 30, kjer so natisnjeni Korytkovi prispevki, ki jih navajata naši številki 41 in 42 (229—236 = K 46).⁸⁵

45. Vodnik, „Veselo se kaže . . .“ in Vodnik, „Sto let doživi . . .“ (novoletnici, tiskani vsaka na posebnem lističu z avtorjevim imenom in vinjeto; 237 = K 47: Vodnika Piesni). — Krek te bibliografske novosti ne omenja.⁸⁸

46. Gledališki list za Ljubljano z dne 28. marca 1822 z oznakom, da bode igrala družba Lovrenca Gindla najprej v nemškem jeziku Zieglerjevo „zgodovinsko-romantično viteško štiridejanko „*Edgar, König von England, oder Die Macht der Liebe*“, potem pa kot „Krajsko Kratkočastnost“: „*Golfani starec. Kratkočastnost u enimu Delu iz nemškiga prestavleno od Kozebua*“ (boh.; 239 = K 48: Afisch). — Krek tudi te redkosti ne omenja, čeprav bi bil lahko vedel, da gre šele za drugi primerek, ki so ga izsledili (Trstenjak, Slovensko gledališče 31).⁸⁸

47. Gaj, Oglas o otvoritvi k. p. ilir. narodne tiskarne . . . Zagreb 1. studena 1838 (241 = K 49). — Krek ne omenja.⁹³

48. Stoós, *Ode honoribus . . . Georgij Haulik, Zagrabiae*, tisk. Lj. Gaja 1838 (243—248 = K 50: Oda). — Krek ne omenja.⁹³

49. Slavljani Iliri glasovitoj slavljanskoj umetnici na violini gospodični Eleon. Neumannovoj iz Petrograda, prigodom danoga u Zagrebu koncerta dana 25. Serpnja 1838. Zagreb. Tiskarna Lj. Gaja (291 = K 51). — Krek ne omenja.⁹³

50. Tiskana pesem v bohoričici: Gospódu Janezu K. Kersniku. pravimu učeniku narávo-slovja na cesarski kraljevi učionici v Ljubljani ino, pravimu so-údu cesárske kraljeve krajnske kmétijske družbe. Posvečeno mu od njegovih hvaležnih učencov o njegovim godu 24. rožniga cvéta 1838. V' Ljubljani natisni! Jožef Blaznik. folo 2 lista (253—256 = K 52: Kersniku). — Krek pesnitve⁸⁸ ne omenja, dasi gre za prvi znani primerek v vrsti prigodnic Kersniku, ki je vreden objave.⁸⁹

51. (Prešeren), Toast, ausgebracht dem Herrn Thoman, Doktor sammtlicher Rechte, und dessen Frau Gemahlinn, Franziska geborne Dolnitscher, am 11. April 1836, als dem Tage ihrer Trauung (poseben natisk folo 2 lista, brez navedbe avtorja, tiskarja in kraja; 257—259 = K 53: Tost). — Krek pesnitve sploh ne omenja, čeprav je bilo 1900 že 4 leta znano (LZ 1896, 583—584), da je avtor prigodnice Prešeren, v evidenci pa samo en tiskan primerek.⁸⁵

52. pl. Gyala Mirko Franjo Šandor, Proglas i poziv na predplatu na ... „Adrianskoga Mora Sirena“, „Grof Zrinjski Petar“ ... i na Zabavnik (Almanah) Ilirski⁹³ sa priloženim panslavenskim Zabavnikom pod naslovom: Sveslavljanski Slogonosac⁹⁶ za g. 1838, 1 list (drugi list manjka; 261—262 = K 54). — Krek o proglašu molči, dasi je bila eksistenca proglaša iz Vrazovih pisem Prešernu in Rakovcu že iz 1875 in 1877 v evidenci (Vraz Dela V 164, 177), primerek pa še neznan.

53. v. Gyaly Emerich Franz Sandor, Hörer der Rechte, Prenumerations- Ankündigung auf ... „Adrianskoga mora Sirena“ ... und auf den Zabavnik (Almanah) Ilirski⁹³ mit einem einverleibten panslavistischen Almanache unter dem Titel: Sveslavljanski Slogonosac⁹⁶ (Eintrachtsbothe) für das Jahr 1838. (Ausgang aus der Ilirischen Anzeige.) ... Pesta den 24. August 1837. Fol^o, 2 lista (263 do 266 = K 55). — Krekovi odnosi isti kakor pri naši številki 52.

54. Breitkopf & Härtel, Uwiadomienie literackie (Niemcewiz. Zbiór pamietników o dawnej Polsce) ... Lipsk D. 18. Czerwca 1838“. 1 list (267 = K 56). — Krek ne omenja.⁸⁷

55. Katalog cerkvenoslovansko-ruskih knjig v tiskarni Staurogigialnega instituta v Lvovu v ruskem in poljskem jeziku iz 1833. 1 list (269 = K 57). — Krek ne omenja.⁹⁴

56. Štirje potni listi (Geleitscheine), ki jih je izdalo Korytku v nemškem jeziku c. k. policijsko ravnateljstvo v Ljubljani 1838: 28. jul. (za Idrijo in nazaj), 7. avg. (za Bled in nazaj), 5. sept. (za Ribnico in nazaj) in 25. okt. (za Cirknico in nazaj). Vse je podpisal vrhovni policijski komisar Suchanek (271—276 = K 59: Paszporta). — Krek si o teh potnih listih ni nič zabeležil, čeprav so bila takrat o Korytkovih ekskurzijah v razvidu le splošna nami-

⁹⁶ Gradivo za Korytkovo panslavistično usmerjenost.

gavanja Korytkovih člankov in spominov Lujize Pesjakove, LZ 1886, 677.⁹⁷

57. Spis zawierających się tu pism w tem... (277). — Krek je ta važni kažipot za porabo zbornika po vsej priliki prezrl.

Posamičnih kosov pripada danes h Korytkovemu zborniku II tri in sedemdeset (štel sem kose kot nadaljevanje zvezka ter jih poznamenoval tekoče z 58—130).

Izvečine so to pisma. To je edina skupina izmed posamičnih kosov, ki jo Krek omenja, a tudi to le sumarično kot „pisma do njegove rodbine v domovini“ (747). A gre za več:

58. Pismo gled. igralca Jana Nep. Kaminskega iz Lvova z dne 22. maja 1828, če prav čitam, nekomu v Ljubljano. Krek ga ne omenja, dasi ni brezpomembno.⁹¹ Sodim, da je pisano Čopu in da si ga je Korytko iz sličnih razlogov pridobil kakor tisti dve skupini iz Čopove korespondence, o katerih je pisal 22. jul. 1837 staršem (naše št. 82), ko jim je našteval vsebino neke svoje pošiljke domačim na ime sestre Tolke: „Dla Juzia i Taty nasiona dla Domcia do mego zbioru zakupiony tu zbior korespondencii z Czelakowskim i Szafarzykiem Nieboszyzyka Czopa“. Res je danes med Čopovo korespondenčno ostalino v Ljubljani samo eno pismo Čelakovskega⁹⁸ in nobeno Šafaříkovo.

Največ je med pismi Korytkovega zbornika II res Korytkovih pisem rodbini v Galicijo in sicer iz dobe od 7. nov. 1836 do 28. jan. 1837 s potovanja 5, iz dobe od 4. febr. 1837 do 16. dec. 1838 iz Ljubljane 53: materi (59, 103), staršem v Žeżawo (60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 116, 119), svaku Jozefu Jasińskemu in sestri Otiłki (Tolki) v Zbydniów (66, 70, 77, 86, 87, 92, 99, 104, 112). Da je profesor Krek tudi to skupino le mimogrede omenil, preseneča tem bolj, ker so vsa ta pisma vredna objave.”

⁹⁷ Podatki za Korytkovo biografijo (Korytkove ekskurzije iz Ljubljane itd.)

⁹⁸ ZMS 1904, 184.

Dve številki sta ofertni pismi dunajske knjigarne Karla Gerolda Korytku (115 in 118) ter dobro označujeta noslovljenčeve mnogostranske interese.⁸⁸

Ena številka se nanaša na Korytkovo namero, tiskati narodne pesmi v Zagrebu:

117. Neoddano Korytkovo nemško pismo iz Ljubljane dne 11. dec. 1838 nekomu v Zagreb. Pismo sili k sklepu, da Korytko od Gaja, ko se je ta odločil, da prekine z interniranim Poljakom vsakršne zveze, ni prejel istočasno rokopisa narodnih pesmi, katerega mu je bil poslal v natisk, in odpovednega pisma, ampak najprej le rokopis z 20 gld. Ker Korytko ni mogel razumeti, kaj naj vrnitev rokopisa pomeni, je napisal, in sicer za Vraza, pismo pod našo št. 117. Medtem pa je prejel Gajevo skrajno grobo in ne-taktno pismo z dne 4. dec. 1838 in zadržal pismo z dne 11. dec. 1838, saj mu je Gaj prepovedal vsakršno bližanje.⁸⁹

Nekaj pisem v današnjem Korytkovem zborniku II je v zvezi s Korytkovo boleznijo in smrtjo:

120. Pismo Horodynskega „dragemu Avgustu“ v soseščini Korytkovih z dne 7. febr. 1839. Po poznejšem pismu Korytkovim staršem sodeč bi moral biti to Nikolaj Podlewski, sosed Korytkovih, ki so živeli takrat še v Zezawi; težave pa dela razlika: Avgust — Nikolaj.

121. Pismo Horodynskega Emilovemu očetu Stanislavu Korytku v Zezawo z dne 16. febr. 1839.

122. Pismo Stanislava Korytka Horodynskemu v Ljubljano iz zdravilišča Truskawca z dne 13. jul. 1839.

Pisma št. 120—122 vsebujejo take podrobnosti o Korytkovi bolezni in smrti⁹⁷ ter o usodi njegove literarne ostaline, da jih je treba objaviti na koncu Korytkove korespondence.⁹⁰

Dve pismi sta v zvezi s poznejšim zbiranjem vesti o Korytku.

123. Pismo Z. Horodynske, pač Zofije r. Wiorzbicke, žene Bogoslava Horodynskega, neki Korytkovi, pač Emilovi materi z dne 22. dec. 1866. Vsebino pisma je poznal že Kolberg.⁷⁹

124. Dr. Stanislav Korytko „kolegu“, najbrž L. Gumplowiczu iz Lvova dne 24. avg. 1888. Pismo Severina Korytka dr. Stanislavu Korytku z dne 12. avg. 1888, za katerega prepis tukaj v prvi

vrsti gre, je v slovenskem prevodu že znano,⁸⁰ spremni teksti so objavljeni tukaj.

Poslednjih ohranjenih šest posamičnih kosov Korytkovega zbornika II tvorijo drobni dokumenti iz raznih časov in krajev:

125. Nemško oznanilo za subskripcijo Oertelovega-Grammatisches Wörterbuch der deutschen Sprache s Korytkovimi rokopisnimi beležkami.⁸⁶

126. Nemški mrtvaški list, s katerim je javil Boguslav Korczek Horodynski dne 1. febr. 1839, da je Korytko dne 31. jan. ob 9^h zvečer v 25. letu starosti umrl in da bo 2. febr. zvečer ob 4¹/₂ popoldne pokopan⁹⁶ (prim. prav. obliko: Korczak v št. 128).

127. Načrt Korytkovega nagrobnika brez legende z navedbo dolžine posameznih sestavin v colah. — Gre pač za risbo, ki jo je Horodynski poslal Korytkovemu očetu.⁹⁶

128. Mrtvaški list, s katerim se je javila iz Zbydniowa smrt Boguslava Korczaka Horodynskega z dne 30. nov. 1866, ki je umrl „przeżywszy lat 64 jako najlepszy Maż i Ojciec, pełen Poswięcenia Polak i Obywatel, wzorowy Opiekun włościan“. — Gre pač za primerek, ki ga je Zofija Horodynska poslala v Piadyke.

129. „Dodatek do „Dziennika Polskiego“ —, ki kaže „Teatr wojny w Sierpniu 1870 roku“. — O osebi, ki si je shranila to risbo, se da samo ugibati: Severin? dr. Stanislav Korytko? Gumpłowicz?

130. Zaproszenie do przedplaty... Wybór poezyj Ludwika Kondratowicza (Władysława Syrokomli)... Warszawa 1890. Ta knjižni oglas si je shranil ali dr. Stanislav Korytko ali Gumpłowicz.

* * *

Krekov članek le preočito dokazuje, kako slabo je poznal profesor slovanske filologije po tridesetletnem službovanju na graški univerzi drobne probleme slovenske literarne zgodovine, da si bil moral vzgajati predvsem profesorje slovenščine. Dolga je vrsta sestavin Korytkovega zbornika II, o katerih si sploh nič ni zabeležil (1—4, 11, 15, 17, 19—23, 25, 26, 28, 29, 33, 35, 38, 41—3. 45—58. 115, 117, 120—130), a med njimi so tudi take, na objavo katerih bi bil moral misliti (15, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 41, 50); druge samo omenja, a bi jih bil moral objaviti (7, 10, 18); ali omenja

samo kolektivno, kar bi moral diferencirati (31, 32, 33, 59—114, 116, 119); ali omenja pomanjkljivo (5, 6, 10, 18, 27, 37, 39); ali objavlja pomanjkljivo (6, 13, 14, 16); ali celo o avtorju napačno ugiba (8, 9).

V primeri s Korytkovim seznamom manjkajo iz vezanega gradiva vsaj tri številke: K 16: Piesni (nekega) Ivana; K 17: Elegia Kochanows(kiego); K 27: neki „wexil za Napoleona“.

Vsiljuje pa se domneva, da je šel po zlu tudi ta ali oni kos nevezanega gradiva, ki je spadalo prvotno k tako zvanemu Korytkovemu zborniku II. H kateri skupini bi naj prištel izgubljena pisma Šafaříkova in Čelakovskega Čopu,⁹⁹ ki jih danes zaman iščemo tako v tem kakor onem zborniku, ne vemo. V primeri s seznamom, ki so ga napravili o vsebini Korytkovega zbornika II dediči dr. Gojmira Kreka,¹⁰⁰ manjka danes poleg malenkosti tudi en prešernianum: nemški tekst napisa na Korytkovem grobu; toda če se dr. J. Šlebinger prav spominja, to ni bil Prešernov avtogram. Med Korytkove izvirne verze, ki jih omenja Severin Korytko v pismu 12. avg. 1888,⁸⁰ bi utegnili biti dve pesnitvi, ki jih najdemo v pisnih staršem: sonet materi, pesem očetu.¹⁰¹

Tudi v okrnjeni obliki, v kakršni je prispel v Nar. in univ. knjiž. v Ljubljani, je Korytkov zbornik II izredno bogat vir za slovensko literarno in kulturno zgodovino.

Glede Korytka samega so nam poleg obilice podatkov, ki osvetljujejo obseg in dozorevanje njegovih načrtov in napredovanje njegovega dela,¹⁰² zlasti dobrodošla tista mesta v njegovih pisnih, ki tvorijo ozadje realni razlagi vznika njegovih načrtov. Pesmi je zbiral že junija 1837.¹⁰³ Glavne pobude so povsem realistične: da preganja v internaciji dolg čas,¹⁰⁴ da si pribavi možnost ekspedicij na deželo,¹⁰⁵ sploh da opozori nase oblast ter si jo nakloni ugodni rešitvi prošnje za povratek.¹⁰⁶ Zelo značilno je s tega vidika, da je

⁹⁹ Glej našo št. 58.

¹⁰⁰ Arhiv. Nar. in univ. knjiž. v Lj.

¹⁰¹ Glej naši št. 94 in 113.

¹⁰² Glej opombe 85—97.

¹⁰³ Prvič v naši št. 78. z dne 24. VI. 1837.

¹⁰⁴ Prvič v naši št. 99. z dne 11. maja 1838.

¹⁰⁵ Prim. naši št. 103 in 104 z dne 17. jul. 1838.

¹⁰⁶ Prim. našo št. 110.

prvotno imel namen nakloniti čisti dobiček iz realizacije svojih načrtov pogorelcem Peste.¹⁰⁷

Med gradivom, ki ga je zbiral za svoj domači muzej,¹⁰⁸ so pomembna čopiana in zlasti še prešerniana,¹⁰⁹ a tudi delo marsikaterega ostalih njunih slovenskih sodobnikov je dobilo povsem novo osvetljavo.

Ko izidejo Korytkova pisma iz Ljubljane, pri komentiranju katerih bodo v odlično pomoč pisma Boguslava Horodynskega,¹ dasi ta niti približno ni bil tako kulturn in objektivni opazovatelj kakor njegov sointerniranec, se bo odprl za družbeno in kulturno zgodovino Ljubljane 1837/38 še vse zgovornejši vir, ko pa so poročila, ki jih je pošiljal baronu Erbergu stotnik Franc Franz v času od 30. dec. 1833 do 26. okt. 1837.¹¹⁰ Osvetljena bo pa tudi poljska kolonija v Ljubljani 1837/39 in potovanja Poljakov, zlasti internirancev, skozi glavno mesto Slovencev.

¹⁰⁷ Prim. naši št. 93 in 94 z dne 29. marca in 17. aprila 1838

¹⁰⁸ Prim. našo št. 82 z dne 22. jul. 1837.

¹⁰⁹ Kidrič: Prešerniana 6—7.

¹¹⁰ Šmid W.. Aus Alt Laibach: Carniola II (1909), 143—153.

RÉSUMÉ

France Kidrič:

KORYTKO. SA MORT ET SON HERITAGE LITTÉRAIRE

Rapport sur le matériel pour l'édition de la correspondance et de la biographie de Korytko.

L'auteur traite de l'oeuvre littéraire posthume du gentilhomme polonais Emile Korytko qui fut livré, après plusieurs années d'emprisonnement pour propagande du mouvement révolutionnaire polonais, le 7 janvier 1837, ensemble avec le gentilhomme Boguslave Horodynski, comme interne à la Police de Ljubljana où il mourut le 31 janvier 1839 dans la troisième année de son internement et dans la vingt-sixième de son âge (56).

L'auteur considère ce rapport comme un travail préparatoire pour l'édition de la correspondance — allemande et polonaise — de Korytko ainsi que pour la rédaction d'une biographie de Korytko plus épuisante de celles qui existent et dont voici quelques auteurs: Ivan Prijatelj, IMK 1908, qui s'appuie surtout sur le matériel qu'il avait trouvé aux Archives de Vienne; France Kidrič, LZ 1910, qui a pu se servir du matériel nouveau de l'ainsi nommé Recueil de Korytko I, trouvé par le décédé ethnographe ukrainien Ivan Franko chez l'ethnographe de Lwów Tomasiak, Franko a cédé ce recueil à un intéressé slovène (maintenant NUK Ljubljana); et Ivan Grafenauer SBL I 1925 qui essaya de réunir les résultats des deux biographies mentionnées et quelques autres contributions moins importantes.

Aujourd'hui, à l'époque d'une conception nouvelle, réaliste et démocratique du problème slave, les hommes de science slovènes et polonais devraient prêter l'attention particulière à l'oeuvre littéraire posthume de Korytko. A Ljubljana, ce gentilhomme polonais prit un vif intérêt à la poésie et à la littérature, orale et écrite, du peuple paysan slovène. Il est vrai, à l'époque qu'on est convenu d'appeler d'Illyrisme, le mouvement qui s'appuyait sur la bourgeoisie et sur la classe féodale croates, Korytko accepta — et propagea parmi les Slovènes — la

graphie tcheque-illyrienne, mais il rejeta, sous l'influence du poète Prešeren, le postulat tout à fait antidémocratique qui figurait au programme des Illyriens croates et quelques rares Illyriens slovénes, le postulat exigeant que la langue slovene ou bien cessât d'exister comme langue littéraire purement et simplement, ou bien que pour les Slovénes on fit littérature en forme double, à savoir: en slovene pour le peuple tandis que les classes éduquées devraient se servir de l'illyrien. Dans la correspondance de Korytko on rencontre souvent les noms des émigrés polonais qui voyageaient par Ljubljana.

Le rapport est divisé en l'Introduction traitant, sur la base de la correspondance de Horodynski, de la mort de Korytko (5—8) et en trois chapitres, de son oeuvre posthume. Dans le premier l'auteur expose la part de l'oeuvre qui, déjà en 1839, est restée à Ljubljana, où elle se trouve encore aujourd'hui dans diverses collections ou bien a disparu (8-21). Le deuxième chapitre traite du sort de la part qui, après la mort de Korytko, fut envoyée à sa parenté en Galicie (22-29) et qui a ou disparu (la partie moindre) ou, au temps recent, a été acquise par N U K de Ljubljana et s'y trouve comme MS, 455 I (Recueil de Korytko trouve par Franko et détaillé décrit par l'auteur de ce rapport en 1910, LZ 1910). Depuis janvier 1943 se trouve à NUK aussi le Recueil de Korytko II comme MS 455 II. Le Recueil Korytko II fut, en 1888-97, à Graz entre des mains des Polonais prof. Ludovic Gumpłowicz et de son fils le slaviste Max Gumpłowicz ainsi que du Slovéne prof. Gregor Krek. Ce dernier l'a décrit dans LZ, en 1900, sur ses notes hâtives et de mémoire, tandis qu'on perdit toute trace du Recueil II lui-même jusqu'à tant qu'il ne fut retrouvé dans la masse de la succession du fils de Krek, décédé en 1942. Le troisième chapitre est dédié à une description détaillée du Recueil de Korytko II. Ce recueil comprend, dans sa part reliée, le matériel qu'avait collectionné et fait relier Korytko lui-même et, dans sa part non reliée, le matériel y joint en Galicie par la parente de Korytko, p. e. lettres de Korytko à sa parenté, lettres de Horodynski aux parents de Korytko relatives à la mort de leur fils, quelques documents concernant Horodynski etc. (29-42). L'auteur termine son rapport par un compte rendu succinct de la hâtive description de Krek de 1900 (42) en faisant remarquer les choses qui aujourd'hui manquent dans le recueil aussi bien que l'importance de ce recueil (43-44).

Korytko avait en vue une collection du matériel pour une sorte de musée privé (40) se proposant, en même temps, des projets littéraires particuliers à lui-même, c'est pourquoi les intérêts apparaissant dans son Recueil II sont multiples (comp. les notes 85-89, 91-96). A ce sujet, dans sa correspondance, nous viennent fort à propos les passages formant le fond pour une exposition réelle de l'origine de ses projets qui sont tous faits dans le dessein de se desennuyer, de faciliter et obtenir la permission pour les tours de pays, d'attirer l'attention de l'autorité et la bienveillance de cette dernière pour un accueil favorable de sa demande pour la permission de retour (43). Les lettres de Horodyński sur la mort de son ami, envoyées à la parente de Korytko et au frère Onufre (les traductions slovenes de la correspondance de Horodyński avec son frère Onufre sont la propriété de l'AZU de Ljubljana), témoignent que à Ljubljana les sympathies pour le gentilhomme polonais surpassaient la peur et le respect de la Police, sans quoi les funérailles de l'interné n'auraient pas atteint le degré de grandeur comme, en réalité, elles l'atteignirent (86—87).

KRATICE — ABBREVIATIONS

- AZU = Akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani
ČCM = Časopis českého museum, Praha
DM = Dom in svet, Ljubljana
IB = Illyrisches Blatt, Ljubljana
IMK = Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, Ljubljana
J = Jutro. Ljubljana
KČ = Krajnska čbelica, Ljubljana
LSM = Letopis Slovenske matice, Ljubljana
LZ = Ljubljanski zvon, Ljubljana
MMK = Mitteilungen des Musealvereines für Krain, Ljubljana
NUK = Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani
Pres. I—II = Prešeren: I, Pesnitve, Pisma, Ljubljana 1936 (Priredil Fr. Kidrič).
II, Kidrič. Prešeren 1800—1848, Ljubljana 1938
SBL = Slovenski biografski leksikon, Ljubljana
SJ = Slovenski jezik, Ljubljana
SN = Slovenski narod, Ljubljana
ZSM = Zbornik Slovenske matice, Ljubljana
ŽS = Ženski svet, Ljubljana

